

ERFGOED MEETJESLAND

VOLSKUNDE VLAANDEREN VZW
MAARTJE VAN DER LAAK, CLEIO HISTORISCHE PRODUCTIES

VOORWOORD

Beste lezer,

Een mens leeft niet van brood alleen. Feesten maken een essentieel deel uit van ons leven, en van onze cultuur. Dit boek is letterlijk een feesteditie. Niet enkel omwille van het thema traditionele feesten in het Meetjesland, maar ook omdat we een jubileum vieren. Dit is namelijk al de 10de editie van onze boekenreeks 'Erfgoed Meetjesland'!

Onze folklore is ongemeen rijk aan grote traditionele evenementen: processies, ommegangen of stoeten, kermissen en carnavals. Volkskunde Vlaanderen beschrijft de betekenis van de feestcultuur, die tot op vandaag belangrijk is.

Auteur Maartje van der Laak laat zien dat, in tegenstelling tot wat men misschien denkt, oude (feest)gebruiken en tradities niet verdwenen zijn. We gaan nog steeds naar de kermis, verheugen ons over stoeten, verkleden ons met carnaval en sommigen onder ons zullen nog een processie bijwonen. Het feit dat de meeste van de hier beschreven feesten een lange traditie kennen en nog steeds een massa volk op de been kunnen brengen, bewijst juist de dynamiek en flexibiliteit van deze tradities. Doorheen de tijd wisten ze zich aan te passen aan de moderne samenleving.

Dat deze feesten zo'n essentieel onderdeel van onze cultuur uitmaken, blijkt vooral uit het feit dat elke wijk of parochie zijn eigen kermis, stoet, processie of ander feest heeft. Het is bijgevolg onmogelijk om alle Meetjeslandse feesten hier te bespreken. We hebben daarom een selectie moeten maken.

Het thema 'Feest' leeft ook verder op de digitale erfgoedbank www.erfgoedbankmeetjesland.be. Daar kan u meer foto's, verhalen en ander materiaal bekijken, dat werd verzameld voor deze publicatie.

Deze publicatie kwam tot stand dankzij de inzet van heel wat mensen. We konden rekenen op de inbreng van Volkskunde Vlaanderen. We bedanken ook de redactiegroep voor hun bijdrage aan 'Feest'.

Frank Sierens
Voorzitter COMEET / Erfgoedcel
Meetjesland

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	3
INHOUDSTAFEL	5
FEESTCULTUUR	7
• Wat maakt van een feest een feest?	7
• Feesten in alle maten en vormen	9
DE WERELD OP ZIJN KOP: HET IS CARNAVAL!	13
• Carnaval is een oud feest	13
• Het hele jaar door carnaval	22
KERMIS	31
• Kermis, het spiegelpaleis van het volk	31
• Cornelius Devotie	41
STOETEN EN PROCESSIONS	45
• Stoeten	45
• Processies	48
STOETEN OPFLEUREN	55
• Pierlala en andere reuzen	55
• Dansende reuzen	60
• De Fietsende Clowns	62
FEESTEN IN EEN LANDELIJKE REGIO	67
• "Full Pull!" Op Trekker Trek	67
• Sint-Hubertusviering Evergem	69
• De autowijding	71
VERDWENEN FEESTEN	73
• Waterfeesten aan de brug in Lovendegem	73
• Waterfeesten in Bellem	74
• Verdwenen wijkkermissen	75
FOTOVERANTWOORDING	78
BIBLIOGRAFIE	79
ERFGOED MEETJESLAND EN AUTEURS	80

DE REEKS ERFGOED MEETJESLAND IS EEN INITIATIEF
VAN ERFGOEDCEL MEETJESLAND.
ERFGOEDCEL MEETJESLAND VOERT
HET ERFGOEDCONVENANT 2009-2014
TUSSEN DE VLAAMSE OVERHEID EN COMEET
(CULTUUROVERLEG MEETJESLAND) UIT.

© COMEET/Erfgoedcel Meetjesland
Van Hoorebekeplein 1 bus 4, 9900 Eeklo

TEKST Volkskunde Vlaanderen vzw en Maartje van der Laak – Cleio Historische Producties
REDACTIE Maartje van der Laak, Laure Messiaen, Piet Blomme, Mieke Timmerman, Hanne Couckuyt, Katrjn Van den Abeele en Nele Van Uytzel
EINDREDACTIE Marc Van Hulle
INTERVIEWS Maartje van der Laak
COORDINATIE Maartje van der Laak en Hanne Couckuyt
SFEERFOTO'S Steven De Baere // www.stevendebaere.be
BEELD COMEET, gemeentebestuur Assenede, Stadsarchief Eeklo, Staf De Roo, vzw Vliet, de Orde der Manoessjes, Florent De Vreeze, de Orde van d' Euzdre Veuze, Freddy Van Daele, Gerard Bauwens, Peter Laroy, Trees Laureyns, Mariette Cosyn, Antoon De Vreeze, Medard Maenhout, Centraal Kerkbestuur Assenede, Erfgoedcentrum Het Land van Nevele, Feestcomiteit Sint-Margriete, Pierlala Ursel, de Fietsende Clowns, Julien De Keyser, gemeentebestuur Zomergem en privécollecties geïnterviewden
ONTWERP Quatre Mains // www.quatremains.be
DRUK Sint-Joris // www.drukkerij-sintjoris.be
WETTELIJK DEPOT 2011/11.065/1
VERANTWOORDELIJKE UITGEVER Frank Sierens, Voorzitter Comeet/Erfgoedcel Meetjesland

MET DANK AAN Volkskunde Vlaanderen vzw, Maartje van der Laak, Plattelandscentrum Meetjesland vzw, Piet Blomme, alle getuigen en iedereen die foto's en ander illustratiemateriaal ter beschikking stelde.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

FEEST CULTUUR

VOLKSKUNDE VLAANDEREN VZW

of een heuglijk feit - al dan niet officieel - wordt herdacht en gevierd. Dat betekent echter niet automatisch dat het altijd om een vrolijk gebeuren moet gaan: ook begrafenisplechtigheden of herdenkingen maken bijvoorbeeld deel uit van de feestcultuur. Daarom wordt ook vaak de meer neutrale term 'viering' gebruikt.

Bijzonder en toch alledaags

Los van het feit of de aanleiding vrolijk is of niet, kan gesteld worden dat aan de basis van een viering hoe dan ook iets bijzonders ligt. Dat maakt van een feest of viering iets dat het dagdagelijkse overstijgt, een moment dat toelaat even aan de sleur te ontsnappen. Vroeger was het dagelijkse leven harder dan nu en werd dat onderscheid nog veel scherper aanvoeld. Naar tal van feesten en vieringen werd en wordt dan ook al lang van tevoren uitgekeken.

In Vlaanderen worden dagelijks talloze feesten gevierd. Ook in het Meetjesland is dat natuurlijk het geval. De meest uiteenlopende zaken kunnen immers de aanleiding zijn om met andere mensen samen te komen en te vieren. En zo uiteenlopend als de redenen om te vieren zijn, zo divers zijn ook de feesten zelf. Feesten bestaan dus in alle maten en vormen. Net die verscheidenheid maakt van feestcultuur een bijzonder boeiend onderwerp.

WAT MAAKT VAN EEN FEEST, EEN FEEST?

Dat het begrip feest een enorme lading dekt, hoeft intussen niet meer uitgelegd te worden. De grote verscheidenheid die de feestcultuur kenmerkt, zorgt er evenwel voor dat het niet eenvoudig is om de vinger te leggen op wat al deze feesten gemeen hebben. In het algemeen kan een feest beschouwd worden als een moment waarop een belangrijke gebeurtenis

LINKS
Carnaval in Assende, 16 februari 1958

BOVEN
Oogstfeesten Aalter, 2010

Vieren van begin tot einde

In het algemeen is het zo dat een feest een vrij vast verloop heeft, met een duidelijk begin en einde. Dat wordt in de hand gewerkt doordat aan feesten allerlei rituelen en gebruiken verbonden zijn. Carnavalisten openen bijvoorbeeld het carnavalsseizoen op 11 november om 11u11 en sluiten het op Vette Dinsdag (de dag vóór de vasten).

Keer op keer

Een feest of viering wordt verder ook gekenmerkt door een zekere regelmaat. Een verjaardag keert bijvoorbeeld elk jaar terug en ook de komst van de Sint op 6 december is iets dat vaststaat. Sommige feesten, zoals een plechtige communie, vier je maar één keer in je leven. Daar staat wel tegenover dat een heleboel andere mensen op een totaal ander tijdstip net diezelfde gebeurtenis vieren. Doordat bij die gelegenheid steeds dezelfde tradities opduiken, is ook dan sprake van herhaling. Door een opeenvolging van alle verschillende feesten krijgt het leven als het ware automatisch ritme. Toch staan feesten niet haaks op het alledaagse leven, maar maken ze er door hun repetitieve karakter evengoed deel van uit.

In groep

Natuurlijk feest niemand in zijn eentje: feesten en vieringen zijn per definitie een groepsgebeuren. Meer nog, het is door de groep die eraan deelneemt, dat een feest betekenis krijgt. Een feest bakent de mensen die het vieren af en markeert een verandering in hun status.

FEESTEN IN ALLE MATEN EN VORMEN

Het mag intussen duidelijk zijn dat feesten zeker een aantal eigenschappen delen. Tegelijk springen ook een heleboel verschillen in het oog. Om daar meer zicht op te krijgen,

worden feesten weleens in categorieën ingedeeld. Dat kan op diverse manieren.

Het thema

Zo kunnen categorieën gemaakt worden op basis van het thema van feesten. Een feest kan bijvoorbeeld rond een historisch thema opgebouwd zijn, zoals een praalstoet. Tijdens molen-, hoeve- en begijnhoffeesten staan gebouwen en monumenten centraal, terwijl het in processies en ommegangen om de verering van een heilige gaat. Er zijn ook tal van vieringen waar economische, volksculturele of promotionele aspecten het centrale gegeven zijn. Uiteraard zijn dit slechts enkele voorbeelden en kunnen er in de praktijk nog tientallen andere thema's aangeduid worden.

Het moment

Een feestindeling kan ook gebaseerd zijn op het moment waarop het feest gevierd wordt. Een grote groep feesten kan dan onder de noemer kalenderfeesten en vieringen van gedenkdagen gegroepeerd worden. Daarmee worden alle feesten bedoeld die telkens op een bepaalde datum vallen, zoals Valentijn, Feest van de Arbeid of een verjaardag. Een groot aantal feesten binnen deze groep is gerelateerd aan een levensbeschouwing. Een tweede verzameling feesten hangt samen met wat de 'rites de passage' genoemd worden. Met die term worden de grote momenten in iemands leven aangegeven. Het gaat dus om geboorte, initiatie, huwelijk en dood. Zulke overgangsmomenten zijn in alle culturen gekend en worden steeds uitgebreid gevierd. Een derde categorie wordt dan weer gevormd door feesten naar aanleiding van een uitzonderlijke gebeurtenis, zoals het sluiten van een verdrag of een blijde intrede.

LINKS
De reuzen van de Kattekermis Zelzate, 2010

De plaats

Net zoals het tijdstip van het feest, kan ook het ruimtelijke aspect bestudeerd worden. Of een feest binnen of buiten gevierd wordt, kan bijvoorbeeld bepalend zijn voor het verloop ervan. Het onderscheid tussen stad en platteland kan eveneens een rol spelen. Verder doet ook de ruimtelijke verspreiding van het feest ertoe: feesten zoals Moederdag zijn bijvoorbeeld in heel Vlaanderen gekend, terwijl andere vieringen juist specifiek aan een bepaalde gemeente of regio gelinkt zijn.

De deelnemers

Ook de toegankelijkheid van feesten kan als uitgangspunt worden genomen. Aan een publiek feest, zoals carnaval of een wijkfeest, kan en mag iedereen, deelnemen. Private feesten worden dan weer in kleinere groep gevierd en zijn enkel voor de feestorganisator(en) en genodigden bedoeld. Het onderscheid tussen beide soorten feesten kan niet altijd even strikt gemaakt worden. Een begrafenisplechtigheid in een kerk kan bijvoorbeeld worden bijgewoond door iedereen die de overledene gekend heeft. Aan de rouwmaaltijd achteraf nemen dan weer uitsluitend (uitgenodigde) familieleden en vrienden deel.

Het doel

Verder kunnen ook de ideologie die achter een feest zit, de sociale component, de bedoeling van een viering en nog tal van andere criteria gebruikt worden om een classificatie uit te werken. Natuurlijk gaat het bij een feest nooit om één kenmerk: een viering krijgt juist haar eigenheid door de manier waarop verschillende aspecten met elkaar gecombineerd worden. In de praktijk zijn er dus niet alleen binnen de verschillende categorieën overlappings, maar ook tussen de verschillende feest-indelingen onderling.

Publieke feesten

Binnen deze grote rijkdom aan feesten, vormen de publieke feesten een bijzondere subcategorie omdat de mensen die erbij betrokken zijn totaal verschillende rollen op zich kunnen nemen. Het is die rol die bepaalt wat iemand van het feest verwacht en in welke mate hij of zij er zich mee verbonden voelt.

Een deel van de betrokkenen gaat al aan de slag lang voor het eigenlijke feest plaatsheeft. De voorbereiding van een publiek feest vraagt namelijk heel wat werk. In de eerste plaats is er een organisator of organiserend comité nodig. Het initiatief kan bijvoorbeeld bij een wijkcomité of een sportvereniging liggen, maar het kan evengoed de geestelijke of de wereldlijke overheid zijn die voor de organisatie instaat. We weten intussen dat opdelingen nooit helemaal opgaan, en ook wat het uitwerken van een viering betreft, is dat het geval. In veel gevallen slaan namelijk verschillende partijen de handen in elkaar om een feest voor te bereiden. In ieder geval is het deze groep mensen die bepaalt hoe en op welke manier het feest vorm zal krijgen. De ideeën van de organisatoren worden vervolgens door een groep participanten omgezet naar de praktijk. Zij voeren het voorbereidende werk uit en daardoor zijn zij onmisbaar om alles tot een goed einde te brengen. Omdat participanten de meest uiteenlopende achtergronden kunnen hebben en elk een eigen taak krijgen, kan de mate waarin zij bij een viering betrokken zijn, wel eens verschillen. Wat ze wel allemaal gemeen hebben, is dat ze de doelstellingen van de organisatoren kennen en er ook achter staan.

De derde groep van betrokkenen wordt gevormd door de consumenten. Voor hen is de viering bedoeld. Het hangt dan ook van hun reactie af of een feest later nog wordt herhaald. Hoe enthousiast de consumenten over een feest zijn, is afhankelijk van de mate

waarin het aan hun verwachtingen voldoet. Veel consumenten hebben een directe band met het feest, omdat ze in de gemeente of wijk wonen waar het gevierd wordt. Ook de media en toeristen worden tot de consumenten gerekend.

De gedragenheid door verschillende groepen betrokkenen is niet het enige dat publieke feesten kenmerkt: ook de band met een specifieke ruimtelijke setting is opmerkelijk. Veel van deze vieringen hebben immers telkens op dezelfde locatie plaats, die daardoor in de loop van de tijd mee het karakter van het feest is gaan bepalen. Net omwille van het feit dat het op een bepaalde plek georganiseerd wordt, maakt van een feestgebeuren iets unieks, dat niet zomaar naar een andere locatie of gemeente overgeplaatst kan worden.

Feestcultuur is erfgoed

Feesten maken deel uit van de volkscultuur of de cultuur van het alledaagse leven vroeger en nu. Op die manier vormen ze dus ook een onderdeel van het erfgoed. Binnen de volkskunde (de studie van de volkscultuur) of etnologie wordt dan ook al lange tijd aandacht besteed aan feestcultuur. De vroege volkskundigen catalogiseerden feesten onder volksgebruiken, een verzamelnaam die een breed scala aan zeden en gebruiken groepeerde. Helemaal in het begin werd vooral onderzoek gedaan naar de wortels van een feest. Vieringen werden daarbij gezien als stukjes levend archief en er werd stevig vastgehouden aan de gedachte dat door de juiste verbanden te leggen de 'oervorm' van een feest blootgelegd kon worden. Die zienswijze hield ook in dat volkskundigen in die periode erg afwijzend stonden tegenover veranderingen in de manier waarop een feest gevierd werd, opdat de continuïteit en traditie gewaarborgd bleven.

In een latere periode werd vooral archivalische volkskunde beoefend. Onderzoekers gingen toen in archieven op zoek naar historische bronnen om alle informatie over een feest samen te brengen. Speciale aandacht ging toen naar hoe in feesten met het verleden omgegaan werd. Er zijn immers tal van feesten die gebaseerd zijn op de uitvinding van tradities, en ondanks de vele historische aspecten nog niet op een lange geschiedenis kunnen bogen.

Tegenwoordig wordt een veel breder perspectief gehanteerd. De huidige volkskundigen zien in dat feesten en vieringen per definitie dynamisch zijn. De continuïteit ervan wordt juist bewerkstelligd doordat feesten van de ene generatie op de andere worden overgedragen. Door een voortdurende reproductie van de vorm en betekenis van feesten doen zich daarbij allerhande verschuivingen voor. En dat maakt feestcultuur net zo interessant: door te bekijken hoe mensen zich uiten en gedragen tijdens wereldlijke en kerkelijke feesten, krijg je toegang tot het domein van de normen en waarden van de feestvierders. Zo wordt duidelijk waar het bij feesten en vieringen echt om gaat.

Meer weten over feestcultuur?

Neem dan eens een kijkje op www.feestelijkvlaanderen.be. Ben jij betrokken bij de organisatie van een publiek feest? Vul dan zeker een feestfiche in. ■

DE WERELD OP ZIJN KOP: HET IS CARNAVAL!

MAARTJE VAN DER LAAK, CLEIO HISTORISCHE PRODUCTIES

CARNAVAL IS EEN OUD FEEST

Bij de Egyptenaren en in de klassieke oudheid vierde men het einde van de winter en het begin van de lente uitbundig. Tijdens de koude en donkere wintermaanden groeide er namelijk niets en daardoor raakten de voedselvoorraden op. De mensen waren zo blij dat ze in de lente opnieuw het veld konden bewerken, dat ze verkleed door de straten liepen om dat te vieren. Carnaval is dan ook van oorsprong een heidens overgangsfeest. Tot op vandaag zien we gelijkaardige gebruiken terug bij de carnavalsvierders. Zo spelen bijvoorbeeld satire en spot een belangrijke rol. Het standenverschil werd even opgeheven, zodat iedereen, slaaf en dienaar, op voet van gelijkheid kon deelnemen aan het feestgebeuren. Een feest dat trouwens ook steeds gepaard is gegaan met redevoeringen en rijkelijk gevulde tafels. En tijdens die redevoeringen kon 'de waarheid' gezegd worden. Allemaal kenmerken die nu nog steeds, onder nagenoeg dezelfde vorm, terug te vinden zijn in onze carnavalsfeesten. Vanuit antropologisch oogpunt kan carnaval dan ook nog altijd gezien worden als een omkeringsritueel. Maatschappelijke rollen worden omgedraaid en normen over gewenst gedrag worden opgeschort.

Daarom ook dat dit feest aanvankelijk een doorn in het oog van de kerk was. Zowel de kerkelijke als de wereldlijke overheden hebben

geprobeerd dit heidens feest te verbieden. Toen dat niet lukte is men overgegaan tot een andere strategie. Licht aangepast werd dit heidens overgangsfeest een katholieke traditie.

De benaming is afgeleid van het Latijnse 'carne vale', wat letterlijk 'vaarwel aan het vlees' wil zeggen. Een andere mogelijke verklaring voor de term is het eveneens Latijnse 'carrus navalis': scheepswagen, hetgeen zou verwijzen naar rondtrekkende groepen in een als een schip ogende wagen of kar, het zogenaamde narrenschip.

Het katholieke carnaval is een feest dat gevierd wordt in de drie dagen voorafgaand aan Aswoensdag. Volgens de traditie duurt het feest van zondag tot dinsdagavond, de Vastenavond. Om middernacht vangt dan de vastentijd aan van 40 dagen tot Pasen. Van oudsher is carnaval een eetfeest, omdat het de laatste mogelijkheid was zich te buiten te gaan voor de vastentijd, waarin men zich beperkte tot het strikt noodzakelijke. Op Vette Dinsdag (de dag vóór de vasten) werd al het vet dat er in huis was, opgemaakt omdat het anders zou bederven.

LINKS
Een stoet in Zomergem, 20 juni 1965

Bedreigd door de Reformatie

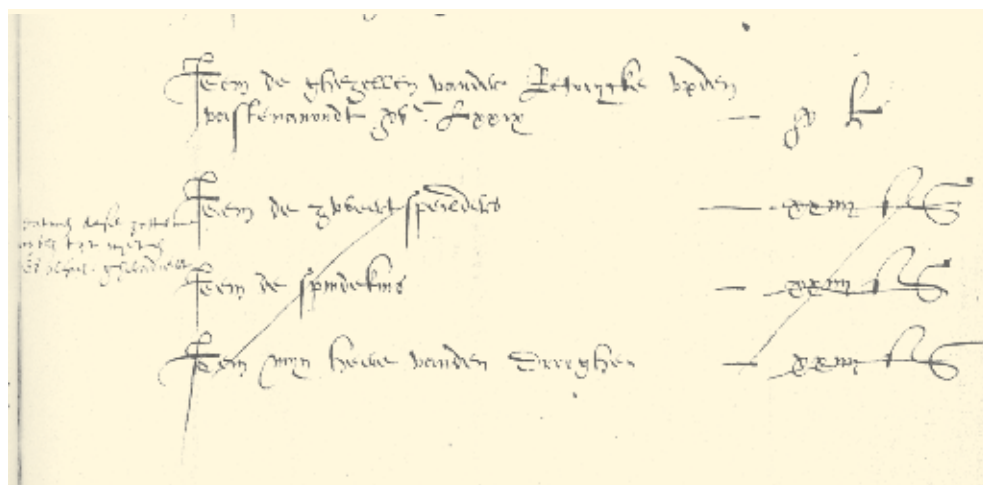
In de 16de en 17de eeuw veroorzaakten de Reformatie en de Contrareformatie een ingrijpende scheuring in het christendom. Dit leidde er zelfs toe dat het feestgewoel temperde. Arbeidszin werd bij de protestanten hoog aangeslagen terwijl een royale levensstijl al snel als verspilling werd gezien. Het regende dan ook spoedig in heel Europa verbodsbepalingen met als gevolg dat tot ver in de 17de eeuw de vastenavondviering op veel plaatsen verboden was.

Opvallend hierbij is dat de regio's waar het carnaval zich later herstelde juist in die gebieden liggen die in de 16de eeuw erg te lijden hebben gehad onder de godsdienststrijd tussen katholieken en protestanten. Als we de carnavalskaart van Europa bekijken, zien we dat juist daar, waar een gemengde populatie van katholieken en protestanten leefde, later in de 19de eeuw een heropleving van het carnaval ontstond. Dit is ook het geval voor Vlaanderen.

Welke gevolgen had de Reformatie in het Eeklose carnavalleven

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd Gent gedurende 7 jaar, tussen 1577 en 1584, bestuurd door calvinistische opstandelingen. En als het regende in Gent, druppelde het in Eeklo. Nadat de calvinisten eerst het hele Eeklose schepencollege hadden opgepakt, vervolgden ze alles wat te maken had met 'het rijke roomse leven'. De uitbundige levensstijl die zo vaak met Vlamingen wordt geassocieerd, was een doorn in het oog van calvinisten. De vastenavondvieringen die hier populair waren, waren in hun ogen des duivels. Eeklo heeft een lange carnavalstraditie en kende in de 16de eeuw maar liefst 10 verenigingen die jaarlijks de vastenavondfeesten opluisterden. Ze kregen daarvoor vanuit de stad zelfs vergoedingen. De calvinisten vonden 'datmen dese zotternie in desen troublen tyt nyet en uzeere' en schrapten onverbiddelijk deze uitgaven. Dit betekende het einde voor de 'bommeloose mandekins', 'de smalle jaghers' en andere verenigingen.

ONDER
De strenge veroordeling van het Eeklose carnaval op papier, 1578-1579

De heropleving van het carnaval in de 19de eeuw

In die contreien waar de vastenavondtraditie onderdrukt werd, is het vastenavondvuur ondergronds verder blijven smeulen. Uiteindelijk zou deze traditie pas in de 19de eeuw opnieuw opflakkeren. Het carnaval zoals we het vandaag de dag vieren, is eigenlijk ontstaan in het Duitse Keulen. In 1823 staken enkele notabelen daar de koppen bij elkaar om de carnavalsviering voor te bereiden. Veel van de elementen die toen aan bod kwamen, bestaan nu nog altijd, zoals bijvoorbeeld de praalwagens en prins carnaval. In het Meetjesland zijn Assenede en Maldegem grote carnavalsgemeenten. Maar ook in Waarschoot wordt duchtig carnaval gevierd.

Het Asseneedse carnaval in de 19de en de 20de eeuw

In de 19de eeuw bloeide het Asseneedse carnaval, na een lange periode van onderdrukking, opnieuw open. Zozeer zelfs dat in 1811 burgemeester De Vriendt waarschuwde voor baldadigheden. Hij verbood aan 'de travestieten zich in de straten en op bals te begeven

met wapens en ander schadelijk tuig.'

In de periode voor de Tweede Wereldoorlog bestond betaalde vakantie nog niet. Toch waren er veel werknemers die de maandag en dinsdag voor de vasten niet op hun werk opdaagden. De maandagviering stond in Assenede bekend als 'sloezenmaandag'. Met de opbrengst van het leuren trokken de 'sloezen' in klikjes rond van staminee tot staminee (herberg).

Rond 1930 zou de fietsende fanfare 'De Veloclub' de aanzet hebben gegeven tot een muzikale lichtstoet. Dit leidde in 1937 tot de eerste Asseneedse carnavalstoet waarbij de reus Diederik en zijn gemalin ingehuldigd werden. In de stoet van 1939 werden er prijzen uitgereikt voor folkloristische, historische en vastenavondgroepen. 'Circus Libot' spande hierbij de kroon door veel prijzen weg te kapen. Dat waren

BOVEN
Prinsverkiezing in Eeklo, eind jaren 1980

prijzen voor de 'schoonst gemaskerden', de 'wagens', de 'talrijkste groepen' maar ook aanmoedigingsprijzen. Elk jaar werd er ook een thema voor de stoet gekozen. Dat kon bijvoorbeeld zijn: 'De Mode van 1870', 'De Markies en Markiezijn', 'De Kantwerksters' of 'Sprookjes en Legendes'. Het boerenleven werd uiteraard ook vaak uitgebeeld.

Tijdens de oorlogsjaren werden vieringen zoals carnaval door de bezetter verboden. Maar kort na de oorlog leefde het feest weer op. De wagens van de Bevrijdingsstoet in 1945 werden enthousiast door de straten getrokken. Toch was het deze keer anders. Voor het eerst was er een carnavalsstoet zonder politieke scherts maar ook zonder patriottische taferelen. Het thema was de lente. Hiervoor werd veel enthousiasme en creativiteit aan de dag gelegd. Maar goed ook, want vanaf nu moesten dezelfde kostuums door geldgebrek nog jaren meegaan. De reclamearavaans deden hun intrede.

De Diederikfanfare organiseerde naast de jaarlijkse carnavalsstoet ook het bekende Zomers Openluchtbal en natuurlijk het Carnavalsbal. Het Diederikcarnavalsbal op maandagavond verliep in 1950 traditioneel, al waren er nieuwe cabaretnummers ingeoeffend. Na de Bevrijdingsfeesten was in de vroegere Weststraat (nu: Diederikstraat) een merkwaardig folkloristisch gezelschap ontstaan rond Amanda Gilson en Rafaël De Roose. Tijdens de carnavalsdagen zorgden zij ook voor de schooljeugd voor een carnavaleske verpozing.

In 1951 telde de Assenedse carnavalsstoet maar liefst 23 groepen, bijna allemaal uit Assenede zelf. Het gemeentebestuur had de feestcommissie hiervoor maar liefst 50.000 Bfr. (1.250 euro) ter beschikking gesteld. Zo passeerden pralwagens van o.a. De Circusclowns, Madame Butterfly, De Lustige Genteneers, De Slaapwandelaars, De Negen Provinciën, De Pinguïnparade en De Lotelingen 1890 de revue.

In 1957 werd de feestcommissie vervangen door een officieel 'carnavalscomité' dat kon rekenen op financiële waarborgen van de gemeente. Burgemeester Emiel Van Hoorebeke drukte het toen zo uit: *"De tijd is gekomen om aan ons jaarlijks volksfeest, waarvan het hoogtepunt de feestelijke optocht is, nieuw en gezond bloed in te pompen. Wij zijn krachtige mensen en hebben een gezonde, levenslustige stoet nodig"*.

En dat men het groots zag, bewees ook de invloed van stoetenbouwer Frans Van Immerseel. Deze man was een veelzijdig Antwerps schilder, graficus, auteur en glazenier met internationale uitstraling. Voor Van Immerseel moest Assenede het nationale toonbeeld van alle carnavalsstoeten worden. De kunstenaar toonde zijn veelzijdigheid bij het ontwerpen van allerlei affiches, attributen, kostuums en maskers. Dit gebeurde allemaal erg professioneel. Naar de schaalmodellen werden de eigenlijke modellen geboetseerd. Vervolgens werden de afgietsels gebruikt om er de bedoelde maskers in te plakken volgens de 'papier-maché'-methode. De gedroogde maskers kregen nadien een opknapbeurt en werden beschilderd door Van Immerseel zelf of door ambachtelijke schilders uit Assenede.

Ook aan muziek werd gedacht. Prudent Van Hijfte en Armand Preud'homme componeerden muziek. Het Assenedse meisjeskoor mocht zelfs live op de radio tijdens de rust van de Europabeker voetbal het carnavalslied zingen. Een betere reclame voor de stoet kon er niet zijn!

De politiek probeerde eveneens het jaarlijkse thema van de stoet te beïnvloeden. Zo zijn in de jaren vijftig de socialistische verenigingen bijzonder inventief geweest met het thema 'Lente'. Met de leuze 'Levensvreugd overwint de Dood' werd de wagen van Pietje De Dood opgetuigd. De christelijke verenigingen beeldden dan weer de 'Blauwe Schuit' uit.

Dat was een cultisch vervoermiddel van de 'belachelijke lieden en zotte dwazen', het narrenschip dus. De Blauwe Schuit wordt voortgetrokken door een Frau Hole, die naar de sabbat vliegt.

Dat het carnavalsfeest van oorsprong een omkeringsritueel is waarbij er gelachen wordt met de gevestigde orde, blijkt ondermeer uit 'Het Ketelgevecht', dat in 1959 vertolkt werd door de plaatselijke toneelgilde en voetbalclub. Hierin werd een scherpe satire gebracht op Vrouwe Justitia en het gerecht in het algemeen. Rechters, advocaten en de duivel zelf, slaan het op een akkoordje. Een vermeende misdadiger moet de ketel in.

LINKS
Reuzen in de Assenedse carnavalsstoet, 1937

BOVEN
Carnaval in Assenede, 16 februari 1958

VOLGENDE PAGINA LINKS
Affiche voor de stoet van 1958 waar Frans Van Immerseel aan meewerkte

VOLGENDE PAGINA RECHTS
Het Assenedse Carnavalslied van 1909

DUBBELE PAGINA
Carnaval in Assenede, 16 februari 1958

Nieuw Carnavallied van 1909.

Refrein:

O Mielken is getrouwd,
Hij zit in de mieneere,
Hij zal er van kraverer,
O Mielken is getrouwd,
Hij zit in de mieneere,
't Is zijn eigen fout.

1
Och slachter uit de Hoogstraat,
Is alle dagen kwaad,
Zijn wijf is weggesonden,
Nog slechter dan honden.

Refrein.

2
Estherken roept langs hier,
Estherken roept langs daar,
En Wiesken staat te zagen,
Om Clara weg te jagen.

Refrein.

3
De verkoop die is te kuis,
't Kan niet blijven rijk,
Den kousenband zijn slachter,
Komt hier var van achter.

Refrein.

4
En Wiesken loopt langs hier,
Estherken loopt langs daar,
Zij zijn beiden weggesloepen,
Om een kilo te verkoopen.

Refrein.

5
O Clara, brave meid,
Wij hebben 't u gezegd,
Gij mocht daar niet mee trouwen,
Want nu hebt gij 't te berouwen.

Refrein.

6
Als Wiesken 't slachten kent,
Zal Mielken dienen vent,
Hem bij zijn kleeren pakken,
En door zijn blok doen kappen.

Refrein.

7
De Notaris die kwam aan,
Hij maakt er akten van,
En Clara die moet buiten,
Want zij die heeft geen kintan.

Refrein.

8
Clara kwam aan den telefoon,
Daar komt mijnheer baron,
Hij staat daar wat te gepen,
En Clara uit te maken.

Refrein.

9
Nu zit hij op den Dijk,
Met zijne voeten in het alijk,
't Is soch nog niet vergeeten,
Hij heeft leis op zijn geweten.

Refrein.

10
Estherken was niet kontent,
Zij toonde dat vuil hemd,
De politie is gekomen,
En zij hebben het opgenomen.

Refrein.

11
In Mielken, den revolverman,
En Edmond moet er aan,
Ten zou niet gauw gebaaren,
Want 't volk zou hem verschieren.

Refrein.

12
En Wies, den halven sot,
Die kwam als slachter in zijn kot,
Ten zal niet blijven duren,
Hij zal het moeten besuren.

Refrein.

13
En Mielken dien kapoen,
Hij mag het niet meer doen,
Van Clara weg te jagen,
En madam de pakken te dragen.

Refrein.

14
De kousenband, al uit den buik,
Hij is voor alles goed,
Hij mag er niet aan denken,
Want hij zou hem sat drieken.

Refrein.

15
Den scheelen kousenband,
Gij ziet wat dat hij kan,
Van Clara te verwijten,
En haar buiten te smijten.

Refrein.

16
Madame en kompanie vaarwel,
Als het kan blijven duren, als het kan
blijven duren,
Madame en kompanie vaarwel,
Als het kan blijven duren, met het
slachterespel.

Refrein.

Gedicht en gesongen door
GUSTAAF LOGGHE te Assenede.

“HET HELE JAAR DOOR CARNAVAL”

Interview met carnavalskoppel Franky en Saskia Simoen, oprichters van carnavalsvereniging “De Orde der Manoesjkes” uit Waarschoot

“De passie voor carnaval ontstaat niet en kan je eigenlijk niet leren, je wordt ermee geboren. Ik ben sinds mijn geboorte gebeten door het carnavalsvirus. Als kind liep ik al verkleed mee in de stoeten.” zegt Franky Simoen die ooit nog ‘Keizer van Eeklo’ is geweest.

Over het ontstaan van ‘De Orde der Manoesjkes’ vertelt hij het volgende: *“Op een dag stond mijn nonkel, Keizer Jacky I van Eeklo, aan de deur. Hij had een vraagje: “Zie je het niet zitten om een eigen carnavalsorde op te richten?” Eerlijk gezegd, ik moest er niet lang over nadenken, want eerder was ik de eerste Keizer van ‘De Orde van ‘t Pleintje’. Ik kende dus het klappen van de zweep. Ook mijn vrouw Saskia was vanaf het begin enthousiast. Gelukkig maar, anders zou het niet gelukt zijn, want er kruipt ontzettend veel tijd in. Bij ons is het het hele jaar door carnaval! Al vlug kwamen er nieuwe leden bij en de orde groeide tot een team van leutemakers en carnavalsvierders. Na een jaar werd de orde in 2006 officieel voorgesteld op de eerste prins- en prinsesverkiezing onder*

de naam ‘De Orde der Manoesjkes’: Franky en Saskia waren uiteraard verkozen tot de eerste prins en prinses.

“Bij ons gaat alles er heel gemoedelijk aan toe. Wij zijn eigenlijk een hechte vriendengroep, een echt team.”, zegt Saskia. *“We doen alles samen. Franky en ik bedenken samen enkele mogelijke thema’s voor onze praalwagens, maar daarna leggen we die voor aan de hele groep. Als dan blijkt dat er maar een paar zijn die dat thema zien zitten dan veranderen we dat. We beslissen eigenlijk altijd samen. En dit jaar hebben we voor ‘Toy Story’ gekozen.”*, legt Saskia uit.

Het koppel is er letterlijk constant mee bezig. Nadat het thema voor het volgende jaar is goedgekeurd, begint Saskia met het uitkiezen van de kostuums. Die gaan ze in carnavalsstad Aalst kopen. Franky start met de bouw van de wagen. *“Dat is een enorm werk. Het neemt maanden in beslag. Gelukkig werken we hier met de hele vereniging aan, maar de poppen zelf, daar vertrouwt Franky niemand genoeg voor. Die wil hij per se zelf doen!”* zegt Saskia. De praalwagen wordt gebouwd in de loods van een bevriende boer uit Eeklo.

Om geld op te halen doen ze het hele jaar door activiteiten. Ze verkleeden zich tijdens de eindejaarsperiode als Sinterklaas en Zwarte Piet of als Kerstman. Het op die manier ingezamelde geld gaat integraal naar de bouw van de praalwagen en de aanschaf van de kostuums. *“We doen ook elk jaar mee in veel stoeten. Dat brengt goed op. In sommige gemeenten betaalt het feestcomité wel 400 of 500 euro per stoet! Maar er zijn ook minder rijke gemeenten. Daar gokken we dan vooral op de prijzen. In 2008 en 2009 zijn we bijvoorbeeld eerste geworden in Sint-Amandsberg. Onze wagen was de mooiste!”*

Alsof dit allemaal nog niet genoeg tijd in beslag neemt, organiseert de vereniging ook

heuse carnavalsbals. Vroeger vonden die plaats in Eeklo, maar wegens succes zijn ze moeten uitwijken naar zaal ‘Dzilleken’ in Lembeke. Daar worden ook de verkiezingsshow’s gehouden. En de hele familie doet mee. Hun zonen Sydney en Miguel zijn kinder- en jeugdprins, een tante wordt dit jaar prinses en zelf zijn ze uiteraard keizer en keizerin.

Op de vraag of de oude, achterliggende betekenis van carnaval als omkeringsritueel tegenwoordig nog een rol speelt, zijn ze unaniem: *“Carnaval is meer dan drinken alleen. Het draait om tradities en oude gebruiken. Het leukste aan carnaval is het feit dat de wereld voor even op zijn kop staat. Alles wordt omgedraaid. Een stad wordt een dorp en omgekeerd. Dit was bij de Romeinen al een traditie. In feite wordt er tijdens carnaval met alles de spot gedreven. Zo is Prins Carnaval er ook om een beetje te lachen met het echte koningshuis. De prins moet zijn pracht en praal tentoonstellen. Het zou niet logisch zijn als hij gewoon door de straten zou wandelen. Hij moet op een pronkwagen. De praalwagens zijn ook een mooi voorbeeld van die spot. Alles in carnaval staat voor iets anders in de ‘echte’ wereld.”*

Maar in het verhaal van het koppel klinkt toch een nostalgische noot. Ze betreuren het feit dat carnaval vaak enkel geassocieerd wordt met alcohol. Ze vinden dat jongeren niet lijken te beseffen waar carnaval echt om draait. *“Carnaval heeft de laatste jaren een slechte reputatie gekregen. Mensen associëren het met snel dronken worden. Ze zien niet dat het meer is dan dat. Met onze vereniging willen wij de mooie kant van carnaval laten zien. De carnavalist is niet alleen een plezierig mens, maar ook iemand die steeds bereid is zich in te zetten voor een hoger doel.”*, legt Franky uit, en hij eindigt optimistisch, want *“Ook al verandert het carnaval, het zal nooit verdwijnen. Het is een feest dat het volk aan zichzelf heeft gegeven. Men heeft in het verleden vaak geprobeerd om*

carnaval te verbieden, maar ze zijn er nooit in geslaagd. Het volk zal carnaval nooit van zich laten afnemen.”

LINKS
Het carnavalskoppel Franky en Saskia Simoen, oprichters van carnavalsvereniging ‘De Orde der Manoesjkes’ uit Waarschoot

BOVEN
‘De Orde Der Manoesjkes’ op Carnaval in Waarschoot

zichzelf Keizer noemen. Meestal wordt Prins Carnaval bijgestaan door

een Prinses en een Hofmaarschalk. Prinses Saskia van "De Orde der Manoesjkes" uit Waarschoot was al drie jaar Prinses Carnaval voordat ze tijdens de show op het carnavalsbal verkozen werd tot Keizerin. Ze had geen tegenkandidate en dat vindt ze zelf erg jammer. "Nu kon ik me niet echt bewijzen. Ik deed gewoon mijn danskes en was er zeker van dat ik verkozen zou worden. Dat is toch anders. Maar ja, daar is niets aan te doen. Hopelijk zal onze vereniging nog groeien zodat er later misschien wel meerdere kandidaten zijn." Maar de ambities reiken verder dan dat, in 2011 wil ze meedoen aan de verkiezing tot 'Prinses van Oost-Vlaanderen'.

Prins en Prinses Carnaval

In elke gemeente met een carnavalsstoet wordt ook een Prins Carnaval gekozen. Je kunt hem gemakkelijk herkennen aan zijn waardigheids-tekenen: de scepter, de mantel en de narrenkap. In veel gemeenten opent de burgemeester het carnavalsweekend met de overhandiging van de symbolische stadsleutel aan Prins Carnaval. Zo wordt Prins Carnaval gedurende het hele carnavalsweekend baas van de stad of het dorp.

Een Prins Carnaval wordt verkozen of aangesteld voor een periode van één jaar. Wel kan hij meer dan één keer verkozen worden. Een prins die drie keer verkozen wordt, mag

LINKSBOVEN

In Assenede was de prinsverkiezing in 2010 wel erg spannend. Twee Assenedenaren, Thierry Dhaeze en Maarten Van Laere, dongen tijdens een verkiezings-show en carnavalskennistest naar de titel. Uiteindelijk werd Prins Maarten I voor de derde keer achtereenvolgens prins en dus meteen ook keizer.

BOVEN

De carnavalprinses en -keizers van Waarschoot

BOVEN

Voor het stadhuis van Eeklo wuiven prins Eddy en Prinses Ria naar de bevolking, nadat ze de sleutel ontvingen van de burgemeester en nu over de stad regeren

ONDER

Florent De Vreese, de derde prins van Maldegem, wordt ontvangen door de burgemeester en de sleutel overhandigd, 1968

11

11, het carnavalsgetal

Het carnavalsgetal is 11. Dit getal wordt ook wel het gekkengetal genoemd. Waarom nu net 11? Twaalf wordt gezien als het getal van perfectie omdat de Bijbel door 12 apostelen zou geschreven zijn. Ook ons tijdstelsel is gebaseerd op veelvouden van 12. Elf is net iets minder en wordt daarom genomen als een getal dat bijna perfect is, maar waar toch een hoekske af is.

Dit gekkengetal keert steeds terug bij de carnavalisten. Zo vormt de Raad van 11 het bestuur van een carnavalsvereniging. De proclamatie van Prins Carnaval bestaat uit 11 artikelen. De carnavalsperiode wordt traditioneel geopend op 11 november, om 11 minuten over 11 uur. Carnavalsverenigingen vieren ook niet hun 5- of 10-jarig bestaan, maar wel hun 11-jarig bestaan en alle veelvouden daarvan.

Zo heeft het carnaval in Maldegem in 2010 een bijzonder jubileum gevierd. De Raad van Elf of De Orde van d'Euzdre Veuze telt immers niet per tien, maar per elf. "Het is de 44ste

keer dat we erin geslaagd zijn om Maldegem-carnaval tot leven te brengen, wat dus neerkomt op 4 maal 11 jaar, een jubileum dus.", legt voorzitter Kris Wille uit. En dat het een jubileum-editie was heeft Maldegem geweten!

Op zondag 14 februari 2010 barstte het grote carnavalsgeweld los in het centrum met de kinderstoet, de reclamestoet, de gouden worstenworp, de avondstoet, het straatcarnaval en de carnavalsfuif waarbij om middernacht de maskers werden afgezet. Een 4 x 11 jubileumwagen heeft de stoet geopend. Deze wagen werd ontworpen en gebouwd door carnavalsgroep De Stripfiguren.

BOVEN
Logo van de Jubileumavond 44 jaar Carnaval Maldegem, 2010

Alaaf, Alaaf, Alaaf!

Carnavalisten hebben een heel bijzondere manier om elkaar te groeten. De groet stamt nog uit het prille begin van het Rijnlandse

carnaval. Salueren doe je normaal door de top van je rechterhand naar je rechterslaap te brengen.

Carnavalisten doen het uiteraard net omgekeerd: zij groeten door de top van hun rechterhand tegen hun linkerslaap te houden. Zo lachen ze eigenlijk een beetje met het overdreven trotse gedrag van (Pruisische) soldaten. ■

BOVEN
De carnavalsgroet

BOVEN
Prins Guido en prinses Nicole van Maldegem omringd door de Raad van Elf en het gelegenheidsorkest de Poezewoefkes, 1972. Deze groep nam ook het carnavalslied "Carnaval in Maldegem" op in een studio in Schelle.

KERMIS!

*Slecht is het dorpje, waar en wis,
waar het niet ééns kermis is;
Kermis moet er wezen,
kermis moet ook zijn geprezen.
Want de ware kermisvreugd
maakt den mensch
eerst regt verheugd!*

KERMIS, HET SPIEGELPALEIS VAN HET VOLK

De kermis was vroeger niet alleen de escapade bij uitstek voor al wie vermaak, verstrooiing, sensatie of... een lief zocht, maar was ook de contactmogelijkheid met een onbekende, soms bizarre wereld waarvan men nauwelijks iets afwist.

Reizende foorkramers vertoonden panorama's over verre, geheimzinnige streken, wilde dieren, geweldige natuurrampen. Ze lieten niet na in hun kramen de fantasie te prikkelen met een monsterlijke rat, de vrouw met de vogelkop, de reus van bijna 3 meter of een 'mooi schone kolosse'. Naast deze curiositeiten was ook de medische wetenschap present. Zowel met de kwakzalver, die voor elke kwaal wel een ander middelje had, als (in steden) met uitgebreide anatomische musea, waar wetenschap en sensatie hand in hand gingen. De kermis was ook de plaats waar technische innovaties al vroeg werden toegepast. De door stoomlocobielen aangedreven 'paardenmolens' vervingen snel de door hand- of paardenkracht aangedreven tuigen. Via de kermis werden ook heel wat technische innovaties bij het grote publiek bekendgemaakt. De fotograaf en de bioscoop waren aanvankelijk reizende foorattracties. Wie nauwelijks geld had voor een rit met de paardentram, kon op de kermis toch nog in een vliegtuig plaatsnemen, met treinen rijden of zich permitteren de ene autobotsing na de andere te veroorzaken. De kermis of foor

kent een lange ontstaans-geschiedenis, dat kunnen we afleiden uit de benaming. Zo is het woord foor zelfs afkomstig van de Romeinen. Het Latijnse woord 'forum' betekent marktplaats. Kermis komt dan weer van het woord 'kerkermis', een middeleeuws fenomeen. Er wordt aangenomen dat de hedendaagse kermissen zijn gegroeid uit die middeleeuwse kerkmissen. Kerkmissen werden georganiseerd naar aanleiding van de plechtige inwijding van een nieuwe kerk. Daar waren veel mensen bij aanwezig. Zo is bijvoorbeeld Sente kermis in Sint-Laureins ooit ontstaan naar aanleiding van de verering van de heilige Blasius die rond 3 februari gevierd wordt.

LINKS
Kattekermis Zelzate, 2010

BOVEN
In dit werpkraam krijg je 4 ballen voor 1 frank, jaren 1945-1950

Nadien werd jaarlijks een kerkmis georganiseerd op de sterfdag van de heilige, verbonden aan de betreffende kerk en op andere religieuze feestdagen. Deze kerkmissen werden geleidelijk aan grootser waardoor er niet enkel binnen, maar ook buiten de kerk werd gevierd. Na verloop van tijd verschoof het religieuze karakter van de kerkmissen naar de achtergrond. De kerkmissen begonnen meer en meer te lijken op de kermis zoals we die vandaag nog kennen: een waar volksfeest.

Naast de kerkmissen werden er in de Middeleeuwen ook jaarmarkten georganiseerd. Op deze jaarmarkten werd in de eerste plaats handel gedreven, in het Meetjesland voornamelijk in vee, maar al snel werd er ook gezorgd voor amusement en vermaak door onder meer muzikanten, acrobaten en waarzeggers.

De Meetjeslandse kermis door de eeuwen heen

Markten, dorpsfeesten, processies, blijde inkomsten en bruiloften waren de amusementsgelegenheden bij uitstek. Voor het einde van de 18de eeuw moet (kermis)vieren daarbij gezien worden als een vorm van feesten waarbij het gewone volk zich voornamelijk met eigen 'spelen' amuseert. We denken hierbij zowel aan dansen en behendigheids-spelen als aan overvloedig eten en drinken. Op bepaalde feesten blijken ook rondreizende marktkramers op te duiken. Zij worden naar die plaatsen aangetrokken waar een menigte samenkomt om zich aan niet-alledaags vertier over te geven.

Voor het gewone volk betekenen kermis en foor dan ook heel wat meer dan voor de meer gegoede klassen van adel en burgerij. Die laatste maken slechts een klein deel van de bevolking uit, maar hebben wel meer gelegenheid en veel meer te besteden (tijd en geld), om zich te vermaken. Veel begrip voor het volkse plezier leggen ze niet aan de dag.

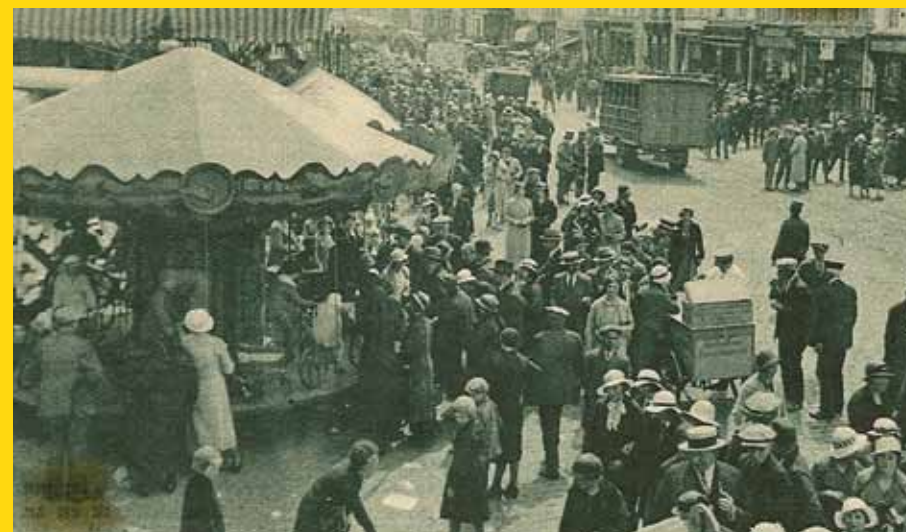
Het zal vooral de opkomende burgerij zijn die, al voor de 16de eeuw, vooral het gewone volk leuzen voorhoudt als *"Ghelijck de vogel om sijn aes moet vlieghen, soo is de mensche tot arbeyden gheboren"*.

De hogere standen proberen meermaals met hun wetgevende en rechterlijke macht de 'spelletjes' en 'feesten' van de massa aan banden te leggen. Zulks gaat van het verbieden van het schommelen en hoepelen, kegelen, balwerpen, krulbollen en liedjes zingen tot het inperken van de kermisperiode.

In 1531 grijpt Keizer Karel in het kermisgebeuren van de Zuidelijke Nederlanden in. Voor hem is het ongehoord dat de bevolking zich zomaar aan allerlei 'onfatsoenlijke spelen' kan overleveren. Hij blijkt vooral getroffen te zijn door de niet-alledaagse vrijheden die de bevolking zich op seksueel gebied toemeet tijdens kermisdagen. Zo lezen we ondermeer in Bruegels Boerenbruiloft het volgende veelzeggende vers: *"Ja, liefste, achter de cramen in eenen hoeck/Daer was 't versoeck, tot het streven tsaem te leven/Daer ick op trou u een peperkoeck ginck geven, en smulden die even doe wij scheyden van één."*

In oktober van datzelfde jaar verordent de keizer dan ook dat de kermis voortaan nog maar één dag mag duren. Toch verandert dit niet veel in de praktijk. Zeker in landelijke gebieden waar de macht van de keizer nauwelijks werd gevoeld, hield men zich niet aan de keizerlijke ordonnaties. De kerkmissen bleven dus vaak grote meerdaagse volksfeesten.

VOLGENDE PAGINA
Kermis op de Markt in Eeklo, 23 mei 1937

"'t Kerremesse is e geselieng weird"

Elke kermis is een geseling waard, zegt het spreekwoord. Op kerkmissen was de beteugeling van het alcoholgebruik dan ook een groot probleem. Volgens de 19de eeuwse Lovendegemse gemeenteraad tastte dit fenomeen *"op grote schaal de hygiëne en de publieke moraliteit aan, waaruit een wanordelijke samenleving ontstond."* De eerste reglementering die aan de jaarlijkse kermis werd opgelegd, had daarom betrekking op de sluitingsuren van herbergen, kantienen en tavernen. Als het luiden van de ruymklokke om middernacht uitgegalmd was, gingen de twee lokale veldwachters op pad om orde op zaken te stellen bij de jenevervolle boeren die niet altijd een rustige thuiskomst op het oog hadden.

Burgemeester Johannes-Frans Van Hecke drukte op 15 januari 1835 zijn spijt uit dat vooral de werkende klasse zich bezighield met deze praktijken, die oorzaak waren van luiheid, slordigheid en ongehoorzaamheid. *"... que le genièvre se comsommant pour la plus grande partie par la classe ouvrière et cela doit effectivement influencer beaucoup sur elle (...) et fait souvent plan à la paresse, négligence et même à l'insubordination."* In tegenstrijd met deze stoere uitspraken werden er geen herbergen gesloten. Integendeel, in 1827 werd in Lovendegem al een toelating afgeleverd om in het dorp een jeneverstokerij op te richten. ■

BOVEN
De foor tijdens de jaarmarkt in Eeklo, 8 juni 1934

De impact van de Verlichting op het kermisgebeuren

In de tijd van de Verlichting, in de 18de eeuw, werden begrippen als 'onproductiviteit' en 'vrije tijd' als verwerpelijk beschouwd. Zowel de Oostenrijkers als de Fransen die toen over ons land regeerden, probeerden het feestgedruis daarom in te perken. De Fransen deden dat ook vanuit een anti-religieuze overtuiging.

Eén van de eerste Franse volksfeesten was de 'Dag van de Revolutionair of de Sansculotte' (spotnaam van de Franse adel voor de strijder zonder traditionele kniebroek). Op 13 augustus 1794 werd in Gent besloten om de zondag daarop "verplicht te vieren den Feestdag der Sansculotides". Deze keer werden de bevelen van hogerhand wel opgevolgd, ook in een landelijke regio als het Meetjesland. Zo werd de gemeenteraad van Lovendegem dringend verzocht hieraan mee te werken door "den medeborghers aen te wakkeren opdat dien gelukkighen dag gezamentlijck soude kunnen gheviert worden". Daartoe moest er " 's avonds tevoren eene uere klokkegeluyd evenals den zondag des middaghs en des avonds ook eene uere". Het is niet toevallig dat dit feest plaatsvond op 15 augustus. Door nieuwe feestdagen te laten

samenvallen met de oude kerkelijke hoogfeesten kon men wellicht meer feestvierders overtuigen. Een andere methode om de bevolking voor nieuwe feesten warm te maken was hen, naar aloude kermisgewoonte, te trakteren op spijs en drank. Hierbij keek men in 1794 in Lovendegem blijkbaar niet op een paar francs, want bij de recepties van de nieuwe feesten werden er niet bepaald geringe bedragen genoteerd: "verteirt opde vieringhe op dorders vande meyere 19 flasschen bier en 1 pinte jenuivre - 8,00 fr."

Tussen 1815 en 1830 maken onze gewesten deel uit van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Deze periode is gekenmerkt door rust en zelfs een zekere welvaart. Vooral na 1820 gaat de industrie in het algemeen, en vooral de Gentse textielindustrie waarin veel Meetjeslanders tewerkgesteld zijn, welvarende tijden tegemoet. De plaatselijke feesten-kermissen hebben dan ook een groot succes. In Gent wordt in 1817 zelfs een grote zomerfoor ingericht. Maar ook in de landelijke gebieden worden markten en feesten gestimuleerd, zoals bijvoorbeeld in Sleidinge (zie kader).

BOVEN
Jaarmarkt in Sleidinge, 1921

De Sleidingse Jaarmarkt

De eerste jaarmarkt van Sleidinge (Evergem) werd in 1826 georganiseerd en hiervoor moest de gemeente een verzoekschrift op zegel indienen bij Koning Willem II, want enkel hij kon toestemming geven. De gemeente schreef in 1825 dat de organisatie van een jaarmarkt "... niet allenlyk de hushoudelyke belangen der komingezetene zullen betreffen, maar ook van een groot nut zullen zyn aan de talryke inwoners de gehugten en buurten die er deel van maaken." Hiermee haalde de gemeente zijn slag thuis, er werd toestemming verleend voor de organisatie van de Sleidingse Jaarmarkt, die vandaag nog altijd veel volk trekt.

Tweemaal kon de markt niet doorgaan: in 1924 omwille van de gevreesde ziekte mond- en klauwzeer en in 1972 door een staking van de plaatselijke middenstand. Het euvel bleek vier jaar later echter al weer van de baan en men

kon het 150-jarig bestaan van de jaarmarkt vieren.

De jaarmarkt wordt gewoonlijk feestelijk geopend met een optocht die geleid wordt door de fanfare 'Willen is Kunnen'. En feestelijk is het elke keer. Daarom ook dat het gemeentebestuur herhaaldelijk een beroep doet op de veldwachters om de Sleidingenaren wat in toom te houden.

De jaarmarkt is tegenwoordig heel wat meer dan een veemarkt. Er zijn ook talrijke kermisattracties die veel volk op de been brengen. Toch moet dat hele kermisgebeuren niet veel hebben opgebracht voor de gemeente, want op 21 december 2003 besliste het schepencollege de jaarmarkt en de paardenkeuring uit besparingsoverwegingen niet meer te organiseren. Uiteraard zorgde deze beslissing voor veel protest van de bevolking die een van de hoogdagen van Sleidinge zag verdwijnen. De gemeente trok uiteindelijk haar beslissing in. ■

De Nieuwe Tijd

Ondertussen werd de 'nieuwe tijd' van industrialisatie ook op de kermis meer en meer zichtbaar. Al sinds het einde van de 18de eeuw was de mechaniek onderdeel van allerlei rondreizende attracties. Vooral de automaten met menselijke en dierlijke vormen waren populair. Ze maakten muziek, spraken, zongen, schreven, tekenden of schakten. Tot diep in de 19de eeuw lokten zij veel volk.

Aan het begin van de 20ste eeuw werden de gaslampen vervangen door elektrische

verlichting. Bij de kermiszaken kwamen al vlug stoomlocomobielen voor, die niet alleen voor stroom zorgden maar ook de wagens van de ene kermis naar de andere trokken. Rond 1900 kwam dan ook de eerste reizende bioscoop op de kermissen te staan met een locomobiel voor de stroomvoorziening. Het filmapparaat werd dan nog steeds met de hand gedraaid en als de operateur moe werd, gingen de beelden vervlakken. De kermis introduceerde nadien nog grote vernieuwingen, zoals de achtbaan en in 1927 de eerste autoscooter die later uitgroeide tot de botsautootjes.

Wist je dat de carrousel ontstaan is uit de tol?

Een van de oudste kermisattracties is ongetwijfeld de carrousel of draaimolen. Op haar principe berusten de meest moderne attracties van nu. Er wordt zelfs aangenomen dat de carrousel ontstaan is uit de tol.

Samen met de schommel was dit speeltuig vroeger de enige vorm van vermaak. In speeltuinen waren draaiende tollen heel populair. De omvorming van tol naar draaimolens bleek mogelijk door middel van enkele kruisbalken, waaraan touwen zaten. De draaimolen, zij het erg primitief, was geboren. Vier liefhebbers pakten touwen beet, liepen snel in het rond totdat zij in de lucht zweefden. Door de mast later te overkruisen met meerdere balken trad een verbetering van de eerste amusementsinrichting in.

Toen door de volkstoeloop verandering noodzakelijk werd en de bezoekers ook minder krachtspanning eisten, was het logisch dat aan de afhanginge touwen een vloer werd vastgemaakt. Later liet men paarden deze volgeladen molen (de bezoekers stonden toen nog op de vloer) in beweging brengen door een balk te duwen. Rond 1700 waren er al veel van deze draaimolens in gebruik.

In de 19de eeuw ontstonden steeds mooiere carrousel met prachtig decorwerk. Ook kon men toen de eerste stoomcarrousel bewonderen. Vandaag kennen we enerzijds de versierde carrousel met de pastelkleurige op- en neergaande paarden en anderzijds de felgekleurde draaimolens met auto's, fietsen, helikopters en de begeerde 'floche' waarmee een gratis ritje gewonnen kan worden. ■

BOVEN
Carrousel van foorkramersfamilie Herman in Ertvelde, 1913

Foorkramersfamilie Herman

Kermismensen noemen zich ook wel eens 'mensen van de reis' omdat ze in het kermisseizoen (dat was vroeger van april tot oktober) van de ene naar de andere plaats reizen. In de Middeleeuwen reisden de meeste kermislui te voet. Hun slaappullen droegen ze op hun rug of trokken ze mee in een handkar. Wie meer geld verdiende, gebruikte paard en wagen. Het makkelijkst was een wagen waarin de familie ook kon wonen. Tegen het midden van de 19de eeuw reisden de meeste kermisfamilies met eenvoudige houten woonwagens. Maar er waren er ook die mooi waren versierd en luxueus waren ingericht. Die leken een beetje op de caravans van vandaag.

Vandaag is de familie nog steeds een echte kermisfamilie. Nakomeling Guido Herman is zelfs de voorzitter van de beroepsvereniging van fooreizigers. "Maar", zegt hij "wij trekken niet zomaar wat rond. Wij zijn ondernemers, wij runnen onze zaak zoals andere zakenmensen. Het is allemaal erg geëvolueerd. Steeds meer foorkramers kiezen vandaag ook voor een vast huis. Dat doet geen afbreuk aan het kermisleven, integendeel, de kermis is altijd al een afspiegeling geweest van de maatschappij. En die is vandaag erg individualistisch. Mensen staan niet meer te keuvelen zoals vroeger. Dat is ook zo voor kermismensen." ■

LINKSBOVEN
Foorkramersfamilie Herman op de kermis van Ertvelde bij hun woonwagen, 1913

RECHTSBOVEN
Foorkramersfamilie Herman op de kermis van Ertvelde bij hun carrousel, toen nog een echte paardjesmolen, 1913

VOLGENDE PAGINA
Kattekermis Zelzate, 2010

Kattekermis en Katse Feesten in Zelzate

Elk jaar in augustus wordt er in Zelzate een speciale kermis gevierd, genoemd naar de wijk 'De Katte'. Het is al meer dan 50 jaar geleden dat enkele wijkbewoners de handen in elkaar sloegen om deze wijkkermis een nieuwe boost te geven. Elk jaar is er de kattenstoet, de kattenworp, de verbranding van de zwarte kat, een wielervedstrijd en vuurwerk. Natuurlijk heeft de wijk haar eigen reuzenkattenfamilie. Pierken en Minoe zijn in 1957 door de toenmalige burgemeester Jozef Chalmet boven de doopvont gehouden. Verder zijn er Felix en Mina en twee kleinkinderen.

Er is ook plaats voor de jongeren op de Kattekermis: de scoutsvereniging organiseert er al meer dan 30 jaar de Katse Feesten. Het idee kwam van de brouwer, hij richtte het scoutscafeetje 't Duvelken op. De Katse Feesten begonnen klein: een groepje speelde buiten onder een zeil. Het werd een succes. Sindsdien hebben er tal van grote en minder grote artiesten opgetreden. In 1984 kwam men op het idee om naast het café en de tent een tropical terras in te richten, met muziek, streekbieren en versnaperingen. Muziek is er de rode draad met vooral kleinere beginnende groepen.

BOVEN
Stoet van de Kattekermis, 2010

VOLGENDE DUBBELE PAGINA
Fanfare Sint-Jan in Lovendegem

CORNELIUS DEVOTIE

In Aalter vieren ze kermis de eerste zondag na de 'Heilige Cornelius', midden september. In de volksdevotie werd hij aanbeden voor steun tegen en genezing van vallende ziekte (epilepsie), verlamming, stuipen en abcessen, en dit zowel bij mens als dier. Deze heilige is al lang populair. Zo weten we bijvoorbeeld dat in 1540 de kerktoeren al bevlagd was met zijn beeltenis. De naam Cornelius was in Aalter ook erg populair. Deze devotie overleefde zonder problemen de Franse Revolutie.

In het collectief geheugen blijft ook nu nog de herinnering bewaard aan de 'Aalternacht'. Op kermiszondag stroomden de bedevaarders al vroeg in groten getale toe om Sint-Cornelius te dienen. Daarbij gingen de gelovigen drie keer rond de kerk en het beeld van de heilige. Onderweg hield men vier keer halt om te bidden, vandaar dat in de jaren 1940 een kruisweg met vier haltes werd ingebouwd. Door de secularisatie en het verdwijnen van het volksgeloof is het gebruik in de 21ste eeuw intussen zo goed als verdwenen. Maar dat geldt uiteraard niet voor de kermis. Die wordt jaarlijks gevierd in september, rond de feestdag van de heilige Cornelius.

In 1903 ging het er zo aan toe:

“eene renbaan, vele schommelbootjes, rijkokers, cinematograaf, diorama, schietbanen, worstelperken, oefenspelen, marionnettentoneel, oliekoek- en wafelhuizen, nougat- en suikerkransen, zoetekoek- en taartwinkels van alle grootte en naar ieders genoegen.”

Aalter-Kermis lokte massaal veel volk uit de omgeving: *“De ijzerenwegen, de trams, de vaart, de omnibussen en de char à bancs van vier vijftien ver in de ronde brengen hier van 's morgens een talrijk publiek aan. De herbergen staan opgepropt met velos, want het velorijden is dien dag streng verboden op de kermisplaats aan het St. Antoniusklooster tot aan de aangenomene knechtjesschool. De vreemdelingen worden dien dag wel ontvangen en verlaten Aalter met het voornemen er terug te keeren.”* Het is duidelijk: Aalter-Kermis was ook toen al een heus evenement.

Bezoek Erfgoedbank Meetjesland

en lees een 19de eeuwse kermisverhaal uit Ronsele (Zomergem)

van Vertelgenootschap Meetjesland.
www.erfgoedbankmeetjesland.be

ONDER

De ommegang voor Sint-Cornelius, eind jaren 1930

STOETEN EN PROCESSIONS

STOETEN

Een stoet is een optocht van mensen die samen iets organiseren. Het is een gecoördineerd gebeuren en vaak willen de mensen in de stoet de toeschouwers iets vertellen. Personen in een stoet kunnen lopen, maar ook te paard rijden of op een praalwagen zitten. Een stoet kan voortkomen uit de folklore. We denken daarbij zowel aan religieus geïnspireerde stoeten zoals een processie, maar ook aan meer wereldlijke redenen, bijvoorbeeld de inhuldiging van een nieuwe burgemeester. Tot slot zijn er ook stoeten die oorspronkelijk religieus waren maar die geëvolueerd zijn naar eerder wereldse evenementen zoals kermis- en carnavalsstoeten. Een stoet is vaak geïnspireerd op de lokale geschiedenis en wordt meestal thematisch ingedeeld zodat de toeschouwers een duidelijk geheel te zien krijgen. Vaak spelen tradities een stevige rol. Elk dorp organiseerde wel een grote stoet als er bijvoorbeeld een nieuwe burgemeester of pastoor aangesteld werd. *“Dan was het echt feest. Het hele dorp werd daarvoor op de been gebracht.”* herinnert Firmin De Vliegheer uit Assenede zich. Die stoeten waren ook zeer groots opgezet. Firmin heeft nog foto's van een stoet uit 1914 die toen werd gehouden ter ere van een nieuwe pastoor. Op de affiche tellen we maar liefst 65 groepen! De stoet werd zelfs in gang gezet met kanongebulder. Het zag op dergelijke evenementen zwart van

het volk, maar niet iedereen heeft daar goede herinneringen aan. Firmin weet nog dat, toen hij misdienaar was, van hem verlangd werd om mee te lopen in die stoeten. *“Dat werd niet gevraagd, je moest dat gewoon doen omdat het verwacht werd.”*

LINKS

Boeteprocessie in Bassevelde. Het hele dorp liep mee op de kruishulde, waarbij het versierde kruisbeeld op een wagen werd rondgereden, 1946

BOVEN

Optocht voor de aanstelling van Pastors Hesters in Bassevelde. Cultuurgroep De Brug loopt mee, paasmaandag 1997

PROCESSIONS

Een processie is een godsdienstige plechtigheid, in de vorm van een optocht van geestelijken en gelovigen, die wordt gehouden ter ere van een heilige. Mariaprocessies zijn een goed voorbeeld omdat ze nog altijd erg populair zijn. Dat komt omdat Maria voor veel gelovigen nog heel belangrijk is. Ze neemt een bijzondere plaats in binnen het christelijke geloof. Voor de gelovigen is ze niet alleen de moeder van Jezus, ze wordt door hen ook beschouwd als de moeder van alle gelovigen. Dat maakt haar heel toegankelijk en verklaart haar populariteit.

In het kielzog van de Mariadevotie ontstonden de Mariaprocessies. Dat de Mariaverering niet plaatsgebonden is, bewijzen de vele verschillende gebedstochten, ommegangen, processies en stoeten in Vlaanderen waarin de relieken van Maria worden meedragen.

BOVEN
De Heilig Sacramentsprocessie in de Sint-Vincentiuskerk in Eeklo, 2010

Mariagebeden en -liederen

In het katholieke geloof fungeert Maria als middelares (tussenpersoon). Veel gebeden en liederen richten zich dan ook tot haar. Het bekendste gebed is ongetwijfeld het 'Weesgegroet'. Maar er wordt natuurlijk niet enkel gebeden, er bestaan ook tal van Marialiederen. Die leggen de nadruk op de bescherming die Maria heeft geboden of nog zal bieden. Het bekendste Marialied is ongetwijfeld 'Ave Maria'. Maar er zijn ook lokale varianten, zoals dit lied uit Waarschoot. ■

*Waarschoot wil Maria eren
Aan 't kappelleken van de wijk
Gans de buurt die komt hier geroen
't is als een gezin gelijk
Waar mama in 't midden staat
Die de kinderen gôe verstaat
Moeder komen zij nu vragen
Help ons saâm de kruisjes dragen.*

*Op d'Oostmoer of d'andere wijken
Overal staat een gebouw
't zijn als zoveel liefdeblijken
Voor Maria, Lieve Vrouw
Spreek ten beste bij ons Heer
Leer ons bidden als weleer
Want van oudsher staat geschreven
't Ollaamse volk is trouw gebleven.*

*Komt men nu langs Waarschoots wegen
Berg, de Voorde, Arisdonk
Komt men U, Maria tegen
In een nis, kapel of tronk
Vraag daar zeyen voor 't gezin
Waar gij heerst als koningin
Waarschoot zal toeh nooit vergeten
En U, Lieve Moeder heten.*

De kaarskensprocessie aan de Kleemkapel van Kaprijke

*Maar wat 't mooiste schittren zal,
veruit 't mooiste boven al,
't Is ons Lieve Vrouwke wel,
Lieve Vrouw van Kleemkapel*

De volksdevotie rond Maria wordt op verschillende manieren beleefd. Bij stoeten en processies zijn de gelovigen eerder aandachtige toeschouwers die passief ondergaan wat hen in de stoet verteld wordt. Daarnaast zijn er ook talrijke gebedstochten en kaarsenprocessies waarin de gelovigen mee opstappen achter het Mariabeeld en zo actief hun persoonlijke intenties verwoorden in gebed en samenzang. We gingen kijken bij de schilderachtige Kleemkapel van Kaprijke.

Op 15 augustus, het feest van de Tenhemelopneming van Maria, wordt in Kaprijke bij het invallen van de avond aan de Kleemkapel de Kaarskensprocessie gehouden. De processiegangers gaan te voet en met kaarsjes in de hand vanuit de Kleemkapel langs de

15 omliggende kapelletjes. Deze kapelletjes verwijzen naar de 15 mysteries van de Rozenkrans. De Kaarskensprocessie maakte oorspronkelijk deel uit van de Kapellekensweek, een religieus evenement dat teruggaat tot in de 18de eeuw. Het startte op de dag van Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart en duurde tot 'Kapellekenszondag'. Tot voor kort werden allerhande plechtigheden gehouden, waaronder een mis, een lof en een bedevaart. Vandaag bestaat enkel nog de Kaarskensprocessie. De goedbewaarde en befaamde ommegang is een belangwekkende getuige van eeuwenlange volksdevotie.

Volgens een legende vonden de boerenzonen Claeys rond 1750 een Mariabeeldje in een veld. Zij namen het mee naar huis en hingen het later op in een boom in de Wulphoekstraat. Nadien werd het beeldje meermaals verplaatst, maar steeds kwam het op onverklaarbare wijze terug naar de boom. Tot driemaal toe probeerde men om het in de kerk te plaatsen. Maar zelfs daar wilde het beeldje

BOVEN
Kaarskensprocessie van de Kleemkapel, 2010

BOVEN
Stoet in Evergem, 1930

ONDER
De laatste processie in Bassevelde. Pastoor Dossche (foto) herstellde in 1972 de processie in Bassevelde in ere, 6 juni 1996

De ommegang met 15 kapelletjes werd eerder al, in 1988, onder handen genomen. Jozef Matthijs en Willy Huyghe van het Kleemkapelcomité getuigden hier in 2001 al over: *“Dat kostte toen 7.500 frank per kapelletje, maar we hadden geen enkele moeite om dat geld bijeen te zamelen.”*, zegt Jozef. *“De traditie van de Kleemkapel zit bij de Kaprijkse en zelfs Meetjeslandse bevolking ingebakken. Dagelijks zie je hier kaarsjes branden en komen hier mensen even praten met Maria. Hopelijk blijft deze traditie behouden.”*

BOVEN
De laatste processie in Bassevelde. Pastoor Dossche zegt de deelnemers aan het rustaltaar, 6 juni 1996

ONDER
Jaarlijkse processie in Eeklo, O.L.V. Ten Doorn wordt hier over de Markt en de Stationsstraat gedragen, rond 1930

niet blijven, en steeds keerde het terug naar de Kleemhoek. Toen besloot men dan maar om op die plek, aan de rand van het veld waar het gevonden was, een kapel te bouwen voor het Mariabeeldje. De kapel werd enkele malen verbouwd. De huidige kapel dateert van 1874 en een deel van 1894. Het is een mooi voorbeeld van landelijke religieuze architectuur in neogotische stijl. In 1934 werd de kapel voorzien van glasramen. In 1999 werd ze gerestaureerd.

Donatus, de donderheilige

Sinds het ontstaan van zijn verering in de 17de eeuw, wordt de heilige Donatus aanroepen tegen donder, bliksem en alle schadelijke natuur-elementen zodat hij in de volksmond de 'donderheilige' werd genoemd. Zoals op vele plaatsen, werd in Poesele in 1860, een Donatus-broederschap opgericht.

De opkomst van de brandverzekeringen deden de devotie voor de donderheilige afnemen en midden de jaren 1930 van vorige eeuw was de eens zo bloeiende Donatusverering bijna totaal verdwenen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zaaiden luchtbombardementen dood en vernieling. Om de gelovigen, bij wie de heiligenverering een belangrijk deel was van hun geloofsbeleving, een nieuw houvast te geven, werd Donatus nu ook de beschermer tegen de lucht-bombardementen, de beschietingen en nog later de vliegende bommen V1 en V2.

Na reeds jarenlang een bedevaartsoord voor de heilige Donatus te zijn, ging in juli 1942 de eerste Donatusprocessie in Poesele (Nevele) uit, beperkt tot een rondgang rond de kerk. De volgende twee jaren werd er een altaar opgericht in een weide naast de kerk, waar een lof in openlucht werd opgedragen.

Toen Poesele op 9 september 1944 zonder slag of stoot werd bevrijd, zag pastoor Roegiers daar teken in van

de donderheilige Donatus. Op 8 juli 1945 stond de Donatus-processie in het teken van de bevrijding. Meer dan 200 gekostumeerde personen stapten mee op in de processie. Op de Molenberg was een groot altaar opgericht. Pastoor Roegiers noemde die dag 'Poesele's mooiste dag'.

De jaren daarna bleef de processie vele bedevaarders op de been brengen. In 1963 werd de datum van de processie verschoven wegens concurrentie van de wijkkermis op Kerrebroek (Nevele). Vanaf dan kende de processie nooit meer de luister van weleer. Daarnaast zorgde de verminderde godsdienstzin ervoor dat steeds minder parochianen wilden opstappen in de processie en op de laatste zondag van juni 1972 ging de laatste Donatusprocessie in Poesele uit. Sinds 1985 zorgt de heemkundige kring Het Land van Nevele ervoor dat er ieder jaar een nieuw bedevaartvaantje wordt uitgedeeld tijdens de hoogmis op de tweede zondag van juli in de Sint-Laurentiuskerk in Poesele.

BOVEN
Pastoor Roegiers noemde de processie van 1945 'Poesele's mooiste dag'

LINKS
Marcel De Witte was pas terug uit een Duits krijgsgevangenenkamp en genoot daarom de eer om de donderheilige te mogen uitbeelden, 1945

ONDER
Voor de processie van 1945 werd op de Molenberg een groot altaar opgericht

VOLGENDE PAGINA
Sacramentsprocessie in Bassevelde, waarvoor het processiebeeld van Onze Lieve Vrouw aangekleed werd, 1925

STOETEN OPFLEUREN

PIERLALA EN ANDERE REUZEN

Sinds mensenheugenis spreken reuzen al tot de verbeelding. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat deze bijzondere figuren wereldwijd in tal van volksverhalen en sprookjes opduiken. In de voorbije eeuwen vrolijkten reuzen met hun opvallende verschijning ontelbare jubilea, carnivals, stoeten en jaarmarkten op. In België zijn er vandaag naar schatting zo'n 1500 reuzen. Ze maken onmiskenbaar deel uit van de feestcultuur en zijn een uiting van de volkscultuur in Vlaanderen.

Reuzen weerspiegelen vaak de identiteit van een gemeenschap. Ze vertellen zelf een deel van het verhaal ervan. Meestal stellen reuzen een man, vrouw of kind voor, maar soms kan het ook om een (fabel)dier gaan. Af en toe verwijzen ze naar figuren uit een bekend volksverhaal of zijn ze gebaseerd op een historische figuur, een (patroon)heilige of een personage uit de bijbel. Een aantal reuzen gaan terug op populaire dorpsfiguren en er zijn er ook die naar de spotnaam van de bewoners van een buurt, wijk of stad verwijzen. Andere reuzen ontleen hun identiteit dan weer aan een streekproduct zoals bier.

Zo werden op de kermis van Sint-Margriete, een deelgemeente van Sint-Laureins, in 2005 twee nieuwe reuzen voorgesteld die als taak de promotie voor het eigen streekbier 'Sentse

Schavuit' op zich moesten nemen. Dit nieuwe reuzenduo kreeg de naam Rene en Reynolda De Schavuit, wat een verwijzing is naar Reynaert De Vos. De initiatiefnemers hopen hiermee de streek-eigenheid van deze sluwe literaire figuur in Sint-Laureins te versterken. Deze reuzen zijn nieuw gecreëerd. Toch kunnen ze buigen op een oude traditie die zo weer nieuw leven wordt ingeblazen. Het bestaan van de reuzen was namelijk bij de jongere generatie in Sint-Margriete al bijna vergeten, tot het Feestkomitee reuzen in de Reynaertstoet liet meelopen.

LINKS
Wouter van Nevele en Johanna van Beveren in Nevele, 2009

BOVEN
Rene en Reynolda De Schavuit uit Sint-Margriete

Nog zo'n voorbeeld van recente, bewust gecreëerde reuzen zijn de twee nieuwe vissersreuzen die in 2004 op de Gîrnaertfeesten in Boekhoute (Assenede) gedoopt werden. Tegelijkertijd werd het Gîrnaertbier gelanceerd. De Gîrnaertfeesten bestaan al een 30-tal jaar met in 1973 de eerste verkiezing van de garnaalprinses. Sinds 1975 rijdt er een folkloristische stoet uit. Die stoet kreeg een historisch-culturele uitstraling door een 25-tal praalwagens die de verschillende thema's van de Boekhoutse visserij uitbeelden.

Een eeuwenoude traditie

In heel wat Europese landen worden reuzen sinds de Middeleeuwen als grote poppen vormgegeven. Aanvankelijk liepen reuzen mee in (religieuze) processies, die vaak uitgingen tijdens kermissen. Onder invloed van de Verlichting werden heel wat reuzen in de loop van de 18de eeuw vernietigd of verboden. Daardoor is de reuzentraditie in veel landen grotendeels verdwenen, maar in België, Noord-Frankrijk en Spanje houdt ze tot op de dag van vandaag stand. Tot in de 19de eeuw waren reuzen eerder een stedelijk fenomeen. De laatste 100 jaar echter zijn de reuzen meer en meer in plattelandsgemeenten terug te vinden. In het Meetjesland vinden we dan ook een grote verscheidenheid aan reuzen.

De oudste Meetjeslandse reus is ongetwijfeld Pierlala. Zijn lied werd voor het eerst opgetekend in 1672. Ludwig De Meyere regisseert al sinds 1984 elk jaar de grote Pierlala-stoet in Ursel (Knesselare): *"Het lied had dan al een lange mondelinge overlevering achter de rug omdat men toen niet zo vlug alles opschreef. De volksfiguur waarop de legende van Pierlala gebaseerd is, moet dus zeker al een paar honderd jaar eerder geleefd hebben. Een bijkomende aanwijzing dat Pierlala voor 1500 moet gesitueerd worden, is de aanwezigheid van een gelijkaardige figuur in de Duitse stad Stade, die*

ligt tussen Bremen en Hamburg. Daar vierde men ene Beurlala of Bierlala. In Stade heeft men een heel oud houten beeldje van die Beurlala, dat treffend lijkt op het Urselse Pierlalabeeldje. Prof. M. Rumpf van de universiteit van Berlijn heeft daar onderzoek naar gedaan en denkt dat die legendarische figuur teruggaat op Pierlala. Grote groepen mensen zijn namelijk van de 13de tot de 16de eeuw uit onze streken naar de streek van Stade geëmigreerd en zouden hun Pierlala-figuur daarbij meegenomen hebben."

Pierlala mag dan al eeuwen oud zijn, de stoet zoals we die vandaag kennen, dateert eigenlijk uit 1963. Toen spraken enkele lokale middenstanders af om de Pierlala-kermis weer nieuw leven in te blazen. Het was meteen een succes. Verschillende wijken leverden praalwagens zodat de eerste stoet al meteen 10 wagens telde. Sindsdien is het alleen maar gegroeid. Ludwig is al lang lid van de vereniging. *"Al vanaf 1976. Toen was de stoet nog vrij primitief. Een week op voorhand kwamen we samen om het thema van de stoet te bespreken, op zaterdag bouwden we de wagens en op zondag was het al stoet!"* In die tijd liep haast het hele dorp mee. Ludwig en enkele vrienden deden dat dus ook. Maar voor hen ging het om meer dan dat. Ze hadden ambitie om hun Pierlala nog groter en bekender te maken. Daarvoor was het noodzakelijk om professioneler te werk te gaan. Ze leerden snel. Voortaan werd er acht weken op voorhand begonnen met de bouw van de wagens en het thema is elk jaar een ander avontuur uit het leven van Pierlala. *"Het volkslied geeft ons hiervoor voldoende inspiratie. Volgens de tekst heeft Pierlala namelijk verschillende beroepen uitgeoefend, hij is zelfs nog soldaat geweest. Vandaag halen we nog steeds inspiratie uit dat lied en we slagen er toch telkens weer in om iets anders te brengen. We bouwen tegenwoordig wel een heel jaar aan de stoet in plaats van die acht weken."*, zegt Ludwig lachend.

Het Volkslied van Pierlala

*Kom hier al bij, aanhoort dees klucht,
het is van Pierlala, een drollig ventje vol genuecht,
de oreugd van zijn papa wat in zijn leven is geschied,
dat zult gij horen in dit lied:
't is al van Pierlala sa sa, 't is al van Pierlala.
Als hij nu was in 't graf den tijd van omtrent een half uur,
de vrienden gingen meer verblijd als droef tezamen deur.
Hij schupte 't deksel van de kist,
en kroop eruit dat niemand 't wist.
Ik leef, zei Pierlala, sa sa. Ik leef, zei Pierlala.*

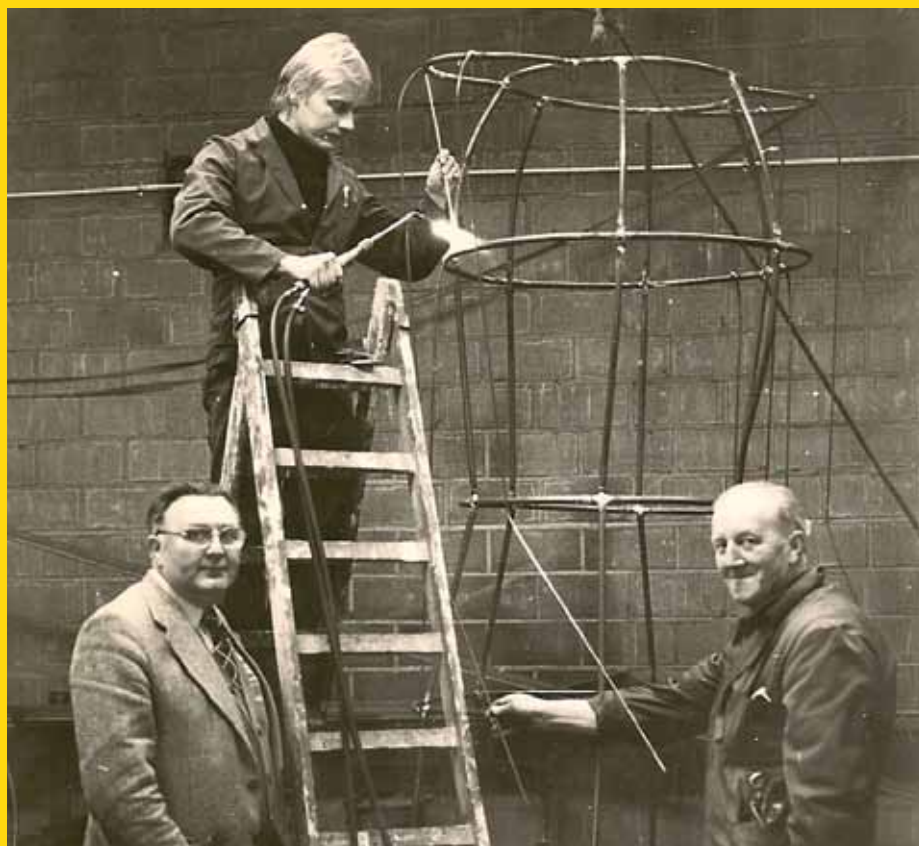
Enne...wie is die Pierlala?

Net als zijn grote broer in Vlaanderen, Tijl Uilenspiegel, is Pierlala een legendarische figuur. En zulke figuren hebben dit voor op gewone stervelingen: ze trotseren de tijd en sommigen schijnen nooit te sterven. In ieder geval, Pierlala en Tijl Uilenspiegel zijn beiden sterk in kluchten en poetsen bakken. Pierlala echter is minder politiek getint dan Tijl Uilenspiegel.

"Jongen," zei zijn moeder Blandine, *"gij moet u niks aantrekken van al dat gekonkel! Zie wat Uilenspiegel is overkomen door de politiek; gans zijn familie is uitgemoord!"* Pierlala trok zijn schouders op. Hij had wel bewondering voor die kranige Uilenspiegel, hield ook veel van zijn volk maar had niet hetzelfde vechterstemperament als Tijl. Moeilijke problemen en situaties wist hij altijd te omzeilen door een klucht of een kwinkslag en pijp en bierpot waren ook nooit ver weg... Het eigenaardige van onze held is dat hij ziek kan worden en kan sterven zoals iedereen, maar hij slaagt er telkens weer in om uit zijn kist te ontsnappen...

Crisis

De regisseur ziet de toekomst van de Pierlalastoet een beetje somber in. *"Sinds de crisis vanaf 2008 is het een stuk moeilijker om sponsoring te verkrijgen. Ook onze reclamestoet, die we een half uur voor de echte stoet laten uitgaan, telt veel minder wagens. Dat komt niet alleen door de crisis, maar ook omdat veel van onze sponsors transportbedrijven waren en die zijn gebonden aan rij- en rusttijden. Daardoor mogen ze vaak in het weekend niet meer rijden, zelfs niet in onze stoet. De overige wagens van de reclamestoet komen vooral uit de land- en tuinbouwsector."* Omwille van dalende inkomsten zag het bestuur van de Pierlala-stoet zich in 2009 genoodzaakt om een 'crisisgazette' uit te geven. Gelukkig kunnen Ludwig en zijn stoetcomité rekenen op de enthousiaste inzet van vele Urselnaren, want alle wagens, inclusief de praalwagens van Pierlala, worden nog steeds elk jaar volledig zelf gebouwd.

Hoe een reus bouwen?

Dat is letterlijk een werk van vele handen. Meestal maakt een lokale kunstenaar het hoofd van de reus. Samen met de armen en de handen werd het hoofd tot voor enkele decennia van papier-maché gemaakt of uit hout gesculpteerd. Tegenwoordig wordt daarvoor polyester gebruikt. Het lichaam van de reus bestond vroeger vaak uit rotan, dat door mandenmakers gevlochten werd. In het lichaam wordt een draagstructuur aangebracht, zodat de dragers

de pop op de schouders kunnen nemen. Sinds enkele decennia wordt het lichaam uit metalen buizen en ijzerdraad vervaardigd. Soms wordt er in de romp ook piepschuim verwerkt, wat de constructie heel wat lichter maakt. Tegenwoordig wordt het reuzenskelet meestal volledig op wieltjes geplaatst, en kan de reus in plaats van gedragen, voortgereden worden.

BOVEN

De technische dienst van de stad maakte de geraamten van de reuzen voor de ommeganck voor de viering van '150 jaar akademie' in Eeklo, 1979

Het beeldje

Hoewel de Urselse reus Pierlala al eeuwen oud is, werd de versie die vandaag tijdens de stoet door de straten van Ursel danst, vernieuwd in 1978. Het was noodzakelijk om het hoofd van Pierlala te vervangen door een polyester exemplaar. Die restauratie gebeurde niet lukraak. Er bestaat een houten beeldje van Pierlala uit het einde van de 18de eeuw. In 1963 heeft men daar een tekening van gemaakt en daarop is het nieuwe hoofd van Pierlala gebaseerd.

"Over dat beeldje is trouwens nog het één en ander te zeggen.", laat Ludwig weten. "Tot aan de Eerste Wereldoorlog werd Pierlala vooral herdacht door een kermis. Kermissen werden toen nog niet zo op straat gevierd, maar des te meer in de cafés. In café 'In de Vrede' op de Roze zette de waard tijdens Pierlalakermis dat beeldje, dat maar 60 cm groot is, in de dakgoot. Zo wist iedereen dat het tijd was om te gaan feesten." Dat dit een succesformule voor de waard was, blijkt volgens Ludwig uit het volgende. "In 1908 komt er een nieuwe brouwer in Ursel, de vader van Urbain De Keyser. Die zag dat de Pierlalakermis op de Roze in een café van zijn concurrent goed draaide. Daarom liet hij het beeldje namaken voor zijn café 'Den Bierboom' op de Katerhoek." Op 24 augustus 1908 hield hij zijn eerste Pierlalakermis op de Katerhoek. Dit verhaal werd uitgebeeld in de 48ste Pierlastoet in 2010.

Vandaag staat er in Ursel een kopie van het beeldje. Het originele zou zich jammer genoeg in Nederland bevinden. Het is daar terechtgekomen na een erfenis van de cafébazin. De Pierlalavereniging hoopt dat het originele beeldje eens naar Ursel zal terugkeren. ■

BOVEN

Links staat het oudste Pierlala-beeldje zoals dit voor 1908 sinds mensenheugenis in de herberg 'In de Vrede' gebruikt werd. Rechts het beeldje dat in opdracht van brouwer De Keyser in 1908 nagemaakt werd voor zijn kermis in herberg 'Den Bierboom'

DANSENDE REUZEN

Traditioneel stappen reuzen niet zomaar mee in een stoet, maar bewegen ze zich dansend voort. Ze huppelen en draaien rond hun as of rond elkaar op een cadans, die door trommels of een fanfare aangegeven wordt. Sinds een aantal decennia zijn dansende reuzen wel wat op hun retour. Dat komt doordat de meeste moderne reuzen niet meer gedragen, maar voortgerold worden. Helaas komt het overdragen van de eeuwenoude traditie daardoor in het gedrang. Dansen met reuzen is immers geen makkelijke opdracht en vraagt van de dragers de nodige ervaring en behendigheid. In onze regio zijn er gelukkig nog echte dansende reuzen te bewonderen. De reuzen van de Fietsende Clowns uit Lovendegem, bijvoorbeeld, kunnen enkele dansspasjes uitvoeren, mits ze voldoende sterke dragers vinden uiteraard, want de kolossen wegen elk toch zo'n 25 kg (zie verder). Ook de grote Pierlala kan nog dansen. Bij de restauratie van deze reus in 1978 heeft men bewust gekozen om hem niet vast te schroeven op wielotjes.

i Meer weten over reuzen?
www.reuzeninvlaanderen.be
 Reuzen in Vlaanderen vzw
 verzameld informatie over reuzen
 uit heel Vlaanderen. ■

BOVEN
 De dansende reus Pierlala in de stoet in Ursel, 2005

ONDER
 De reuzen van Zomergem op bezoek in de stoet van de braderie van de Molendreef in Lovendegem, 1951.

BOVEN
 Reuzin Wieze van 't Kruisken werd rondgedragen tijdens Kruiskenskermiss in Eeklo. Hier op de kermis van 1958 met rechts reus heer baron Gratiaan van de Boelare in Eeklo en links reuzen van Assenede op bezoek

ONDER
 De reuzen van de Boelare in Eeklo komen hun reuzenbaby registreren op het stadhuis, 1962

DE FIETSENDE CLOWNS

Deze knotsgekke coureurs uit Lovendegem fleuren al meer dan vijftig jaar allerlei stoeten op met hun fietsen. Ze zijn gegroeid uit een 'valiezenkoers' die traditioneel tijdens de kermis in de wijk Kort Eindeken in Lovendegem werd gereden. Dit was een wedstrijd op gewone fietsen, waarbij men onderweg alle kleren uit de valies moest aantrekken. *"Om het extra spannend te maken mocht niemand met zijn eigen valies rijden. We doen dat hier in Lovendegem al heel lang, ik weet nog dat we dat ook deden tijdens de waterfeesten."* vertelt medeoprichter Clement Van De Walle. Het succes van deze koersen heeft hem geïnspireerd tot het bouwen van allerlei gekke fietsen.

Van Kort Eindeken naar de Fietsende Clowns

De diversiteit aan vreemde fietsen werd zo groot dat men al gauw buiten de wijk Kort Eindeken en zelfs buiten Lovendegem grote belangstelling oogstte. In 1951 werden de eerste uitstappen gedaan naar naburige wijken en gemeenten. De eerste uitstap was naar de wijk Eeksken in Lovendegem, de tweede uitstap ging naar de Drongense wijk De Roose. Verkleed met allerhande streepjestruien werden de Fietsende Clowns alom bekend. Overal waar ze gevraagd werden, was het kermis en zo waren zij een heel jaar in feeststemming.

BOVEN
De Fietsende Clowns in actie

RECHTS
De Fietsende Clowns op Kermis Kort Eindeken in Lovendegem, jaren 1960

In Drongen een reus gaan halen

Het paste ook om binnen al die festiviteiten een deken en een dekenin te hebben. Dat die tussen al die fietsen niet te klein mochten zijn, sprak vanzelf, het moesten dus reuzen worden. Via een tip konden ze in 1966 de reuzen van Drongen kopen, afkomstig uit de wijk De Roose. *“Dat was echt spotgoedkoop,”* vertelt huidig voorzitter Eric De Meyer *“want voor slechts 2.000 oude Belgische franken én 36 pinten bier kwamen de kolossen van 3m10 hoog en met een gewicht van ruim 25 kg naar Lovendegem. Achteraf bleek dat de stad Gent die reuzen ook had willen kopen, maar wij waren hen voor!”* In twee jaar tijd werden de reuzen omgedoopt. Eén van hen werd Kamiel van Schoordam, genoemd naar de toenmalige oudste inwoner van de wijk, Kamiel De Keyzer. Zijn familienaam kreeg Kamiel van het deel van Lovendegem dat Schoordam wordt genoemd. (verhoging rond het kasteel ter bescherming tegen het water). *“Het jaar nadien - in 1969 - lieten we hem huven met reuzin Sidonie van Laagland. Die voornaam is lukraak gekozen door het toenmalige bestuur. De familienaam ‘van Laagland’, verwijst naar de lage ligging van de gronden achter de dam die vroeger steeds onder water kwamen. Na het derde jaar is er ook nog een babyreus geboren, maar die is achteraf een stille dood gestorven.”*, legt Eric uit.

De invloed van een groot stoetenbouwer

Vanaf 1960 volgden de stoeten en optochten elkaar in versneld tempo op. De afstanden werden ook steeds groter. Het bleef niet meer bij de omringende gemeenten, maar het ging tot ver daarbuiten. Als hoogtepunten van deze binnenlandse optredens gelden de Europafeesten in Tielt en de viering van Koning Boudewijn bij zijn zilveren jubileum op de Heizel in Brussel. *“Ondertussen waren we in contact gekomen met enkele bekende en gereputeerde stoetenbouwers, zoals Frans Vromman. Op zijn aandringen werd de groep zelfs aangepast. Er werd niet meer in streepjestruien opgetreden, maar we verkleedden*

ons voortaan als clowns. En ziedaar het ontstaan van ‘De Fietsende Clowns van Lovendegem’ in 1960.”, zegt Eric.

Door de samenwerking met Frans Vromman kregen De Fietsende Clowns een kans om niet alleen in België, maar ook in Nederland en Frankrijk optredens te verzorgen. De wijkkermis Kort Eindeken groeide ondertussen ook, waardoor de twee niet meer konden gecombineerd worden. Daarom besloot het feestcomité in 1982 om ‘De Fietsende Clowns’ los te koppelen van het kermis-gebeuren. Het werd aldus een aparte vereniging, met een eigen bestuur.

“Wij zijn dan ook fier om het vertrouwen dat die mensen in ons stelden. Want geef toe, het is en blijft steeds een gok om zo radicaal het roer af te geven, van iets dat men na al die jaren soms met veel zweet en de nodige moeilijkheden heeft opgebouwd.”, zegt de huidige voorzitter.

Tegenwoordig zijn De Fietsende Clowns veelgevraagd in het buitenland. Vooral in Frankrijk, Duitsland en Nederland, waar ze in de grote stoeten aanwezig zijn, onder meer dankzij de samenwerking met professionele stoetenbouwers. *“Ook de vele mensen die jarenlang hebben deelgenomen aan al die stoeten hebben wij als dank in de bloemetjes gezet. Ieder jaar opnieuw is er onze souper, onze daguitstap. Zij hebben allemaal een clownspak, een training en bijhorende kledij ontvangen. Per stoetdeelname ontvangt ieder drie bierkaartjes. We vragen ook geen lidgeld.”*, gaat Eric verder.

Tegenwoordig kunnen ze voor elk optreden rekenen op 25 tot 30 deelnemers, die op vrijwillige basis meewerken. Met een 40-tal omgebouwde fietsen, met diverse ovalen wielen, met twee of zelfs met vier personen op één fiets, met opwippende zadels, vreemde stuur- en trapsystemen en een fiets van meer dan 2 meter hoog, vermaken groot en klein.

In 2010, toen ze hun 50-jarig jubileum vierden, hebben ze uitgerekend hoeveel ze tussen 1976 en 2009 gefietst hebben op knotsgekke wielen. Het verbazingwekkende resultaat is maar liefst 5.136 kilometer voor 425 stoeten! *“Per stoet leggen wij toch zeker 8 km af.”*, vertelt de huidige voorzitter trots. Hij wordt onderbroken door initiatiefnemer Clement: *“Ja, maar dat is niet het bijzonderste. We lachen ook veel, met de mensen, hé. Vooral met de voorname. Ik weet nog dat we aan enkele*

schepenen van Lovendegem vroegen om ook eens te fietsen. We gaven hen omgebouwde fietsen, sturen naar links en afdraaien naar rechts. Of vooruit trappen maar achteruit rijden, en omgekeerd. Ze konden er niet allemaal mee lachen, maar wij wel!”

BOVEN
Marc Notte op een gekke fiets, eind jaren 1950

FEESTEN IN EEN LANDELIJKE REGIO

FULL PULL! OP TREKKER TREK

Tijdens de zomermaanden, wanneer de landbouwers het even wat minder druk hebben voordat de oogst eraan komt, worden er op de Meetjeslandse velden races gehouden met allerhande landbouwvoertuigen. Soms gaat het over eerder spontane, kleinschalige races. In een plattelandsregio als het Meetjesland worden echter ook grootschalige tractorpullings georganiseerd – ook wel Trekker Trek genoemd. Zo groot zelfs dat zij soms duizenden kijklustigen aantrekken. Daarbij wordt er vaak een feest georganiseerd met kinderanimatie, barbecue en een afsluitende fuif.

Trekker Trek is een motorsport, waarin men met een tractor een zware slede over een zo groot mogelijke afstand moet slepen. Het is overgewaaid uit Noord-Amerika waar het in de eerste helft van de 20ste eeuw is ontstaan. In 1977 werd deze sport door Amerikanen in Europa geïntroduceerd tijdens een ploegfestijn in het Nederlandse Flevoland. Sindsdien kende deze vrijetijdsbesteding, die het midden houdt tussen sport en feest, een snelle opmars in de rest van Europa.

De eerste keer dat er in onze regio dergelijke wedstrijden werden gehouden was in 1984 in Waterland-Oudeman (Sint-Laureins). Grote bezieler toen was Frans van den Bossche van vzw TractorpullingBbassevelde. Tussen 1982 en 1986 nam hij zelf deel aan tractorpulling wedstrijden bij onze noorderburen. Met succes, want deze Basseveldenaar is maar liefst drie maal

Nederlands Kampioen geweest en is zelfs een keer derde geworden op het Europees kampioenschap. Vanaf 2006 organiseert hij samen met andere trekkers van TractorpullingBbassevelde elk jaar met veel succes verschillende wedstrijden. Het evenement trekt jaarlijks zo'n 2.500 bezoekers. *“Wij doen alles wat met motoren te maken heeft. Naast tractorpulling is er ook een wedstrijd Autopulling tot wel 1000 pk! Dat is de enige wedstrijd in België! Dan is er ook nog de grasmaaier-race met soms meer dan 100 pk en de Truc Pulling. Het enige wat niet met motoren te maken heeft, is onze Puller Party op zaterdagavond.”*

Sinds 2006 organiseert de Groene Kring van Lovendegem, een vereniging van jonge land- en tuinbouwers, jaarlijks een heuse 'Trekker Trek' zoals zij zelf hun tractorpulling noemen en waar telkens ruim 300 bezoekers op afkomen. *“Iedereen kent nu Trekker Trek. Er komen zelfs West-Vlaamse landbouwers naar onze Tractor Pulling.”*, zegt secretaris en penningmeester Stijn Claeys.

Deze jonge ploeg was in 2006 met de Trekker Trek niet aan hun proefstuk toe. Voordien organiseerden ze al een 'Gymkana' (een behendigheidwedstrijd voor tractoren). Aan de hand van vijf verschillende proeven, waaronder de brug en de sprint, werd uitgemaakt wie er het best zijn trekker in de hand had. Spektakel verzekerd!

LINKS
Trekker Trek wedstrijd in Arisdonk in Waarschoot, 2010

BOVEN
Trekker Trek wedstrijd in Arisdonk in Waarschoot, 2010

Frans van den Bossche van de vzw TractorpullingBbassevelde legt ons de spelregels uit:

De maximale afstand is meestal 100 m, maar soms, bijvoorbeeld bij indoor, is deze korter. Wordt deze afstand overschreden, dan wordt van een 'full pull' gesproken. Zijn er meer deelnemers met een full pull dan wordt de sleepwagen verzwaard en wordt opnieuw getrokken. De breedte van de baan is 10 m en wordt aangegeven door een aan weerszijden getrokken krijtstreep. Wordt bij het trekken de lijn overschreden, dan wordt de bestuurder gediskwalificeerd. Tussen de trekken door wordt de baan geëgaliseerd en vastgereden om iedereen gelijke kansen te geven.

Op de baan staan twee mensen met een vlag. Bij de start wordt een groene vlag gezwaaid en tijdens de trek wordt een rode vlag gebruikt. Wordt met de rode vlag gezwaaid, dan moet de bestuurder ogenblikkelijk stoppen met trekken. Meestal wordt de rode vlag echter gezwaaid als de sleepwagen niet verder getrokken wordt.

Zeer belangrijk is dat de banden een maximale grip hebben. Daarom wordt er getrokken met een lage bandenspanning. Om toch zo min mogelijk weerstand te ondervinden, worden de kammen op de banden bijna geheel verwijderd, waardoor er geen grond opgeworpen wordt. ■

SINT-HUBERTUSVIERING EVERGEM

De patroonheilige van de jacht, Sint-Hubertus, wordt nog maar sinds 2007 gevierd in de kerk op Doornzele Dries in Evergem. Dat gebeurt op initiatief van de Katholieke Vlaamse Landbouw Vrouwen (KVLV) van Doornzele-Langerbrugge. Hoewel de viering hier nog jong is, kent het vereren van Sint-Hubertus in Vlaanderen een lange traditie. Zo dragen veel (ruiter)verenigingen zijn naam en worden er op heel wat plaatsen nog Sint-Hubertusvieringen gehouden.

Deze vieringen gaan vaak gepaard met een aantal vaste ingrediënten: een eucharistieviering, het blazen van de jachthoorns, een dierenzegening, het Sint-Hubertusbrood en (ruiter)wandelingen.

's Middags wordt in ontmoetingscentrum Ter Gulden Celle op Doornzele Dries groentestamppot met worst en rijstap geserveerd. Als randanimatie zijn er verder nog een roofvogelshow en een markt met Hubertusproducten.

De heilige zelf diende aan het hof van Pepijn van Herstal (7de eeuw). Na de dood van zijn vrouw stelde hij zijn leven in dienst van God. Er bestaan tal van legenden over hem. Hubertus wordt als patroonheilige van de jacht met een hert afgebeeld. Een legende verklaart waarom: Het was Goede Vrijdag. Terwijl alle mensen naar de kerk togen, ging Hubertus met zijn vrienden uit jagen. Hij was echter alleen toen plotseling uit de bosjes een hert op hem toetrad met een kruis in het gewei. Hubertus sprong van zijn paard en viel op zijn knieën. Hij hoorde hoe een stem tot hem zei: "Hubertus, waarom verdoe je je tijd met dit soort bezigheden? Van nu af zul je geen dieren meer vangen, maar mensen."

Het idee om een Sint-Hubertusviering te organiseren, komt van KVLV-voorzitster Jenny Aers. "Mijn man Roger Van Kerckvoorde is jager. We hopen met dat nieuw evenement een steentje bij te dragen om Doornzele op de kaart te zetten. We beginnen klein, maar jaarlijks wordt de viering uitgebouwd.", belooft Jenny.

ONDER
Het blazen van de jachthoorns door tienkoppig jachthoornensemble Fugamus, 2010

MIDDEN LINKS
Het Sint-Hubertusbrood wordt gemaakt door de vele toeschouwers, 2010

BOVEN, MIDDENRECHTS EN ONDER
De dierenzegening, 2010

DE AUTOWIJDING

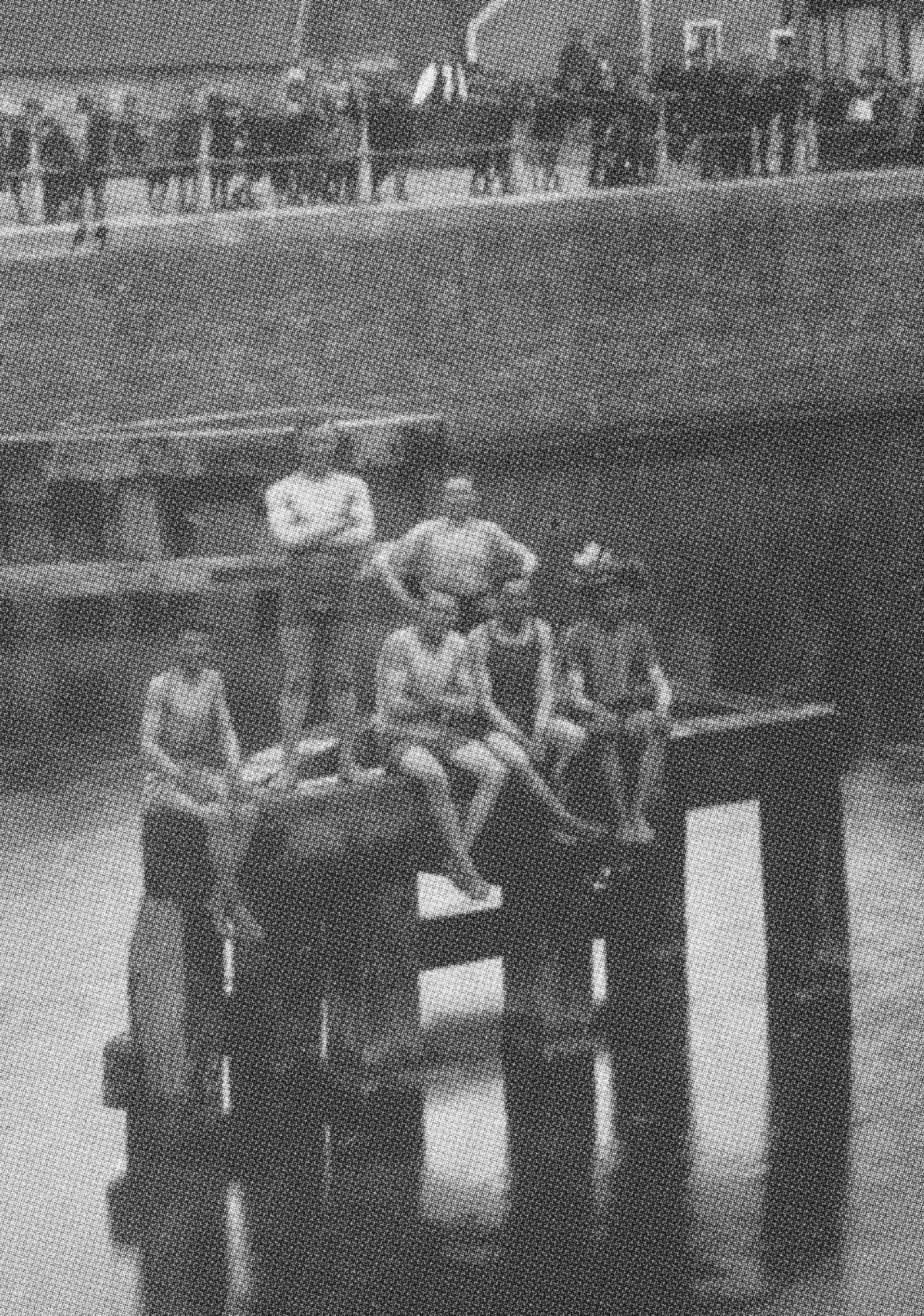
Wijdingen gebeuren traditioneel op de feestdag van een heilige. In principe kan er van alles gezegd worden. Men zegt zaken die dierbaar en betekenisvol zijn en dat hoeven niet enkel kaarsen, medailles, sleutelhangers of heiligenbeelden te zijn. Vooral sinds de Tweede Wereldoorlog worden er auto's gezegend. Op enkele plaatsen in het Meetjesland is deze unieke vorm van zegening nog steeds een waar evenement. Zo heeft de Aalterse brandweer in 2010 voor de 54ste keer de autowijding aan Aalter-Brug geopend.

2010 was ook een jubileumjaar voor de Zomergemse parochie Ronsele. Daar werd in september het 75-jarig bestaan van de bedevaartkapellen en 60 jaar autowijding gevierd. Adegem viert met Hemelvaart 2011 een jubileum: 45 jaar autowijding.

Niet alleen automobilisten laten hun voertuig wijden. Ook wielertoeristen passeerden al voorbij pastoor Adrien Dhooghe van Adegem (Maldegem) en het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van de Weg.

BOVEN
O.L.V. Van De Weg Adegem, 2011

VERDWENEN FEESTEN

Uit deze publicatie blijkt dat - in tegenstelling tot wat men vaak denkt - oude gebruiken en tradities niet verdwenen zijn. We gaan nog steeds naar de kermis, verheugen ons over stoeten, verkleeden ons met carnaval en sommigen onder ons zullen nog wel eens een processie bijwonen.

Het feit dat de meeste van de hier beschreven feesten een lange traditie kennen en nog steeds een massa volk op de been kunnen brengen, bewijst juist de dynamiek en flexibiliteit van deze tradities. Toch zijn er ook feesten die onherroepelijk verdwenen zijn. Denk bijvoorbeeld aan de kermis in de verdwenen wijk Zandeken in Evergem (lees: EM 04 Meetjesland Verbeeldt, Zand erover!?). Dat feest was onlosmakelijk verbonden met de wijk. Als de omstandigheden in een bepaalde omgeving drastisch veranderen, dan is het feest ook vaak gedoemd te verdwijnen. Zo ook met sommige Waterfeesten die verbonden waren met een bepaalde waterloop.

Waterfeesten aan de brug in Lovendegem

Al van in de 13de eeuw zoekt Gent een uitweg naar de zee om de handelsbelangen veilig te stellen. Omdat het kanaal de Lieve niet meer bevaarbaar was, kreeg Gent in de 17de eeuw de toestemming om een nieuw kanaal aan te leggen, de Brugse Vaart. Hierdoor werd de dorpskern van Lovendegem verbonden met de wijk Lo via een draaibrug, die bekendstaat als de Lovendegembrug. Sinds 1650 vaart er een marktschip van het dorp naar Gent. De

wijk groeide gestaag. Begin 20ste eeuw telde de wijk maar eventjes 23 kroegen.

Vroeger had de wijk Lo twee kermissen, de hoofdkermis op Sinksenzondag en de Brugkermis op de vierde zondag van september. Zo'n 150 jaar geleden moet het Waterfeest ontstaan zijn. Het was dé zwemgelegenheid bij uitstek en het werd gehouden de zondag voor 21 juli.

Dit feest was mogelijk dankzij een jaarlijkse bijdrage van de cafébazen, later ook aangevuld met een gemeentesubsidie. De zwemmers verzamelden aan het lokaal met den tamboer en deden eerst een kroegentocht waar zij in de cafés uiteraard een gratis pint kregen. Daarna gingen ze dan te water om hun fratsen te tonen: van de brug of het houten paard duiken of lang onderblijven.

Het spektakel bracht veel mensen op de been. Ze kwamen naar de halsbrekende toeren van hun dorpsgenoten kijken. Doksken Baele - Kamiel voor de vrienden - was zo een Lovendegemse revelatie die zich op het water kon drijvende houden, stokstijf. Hij durfde ook onder voorbijvarende schepen te duiken. Als slot volgde steevast een watertoneel. Daarin werd een strooien huisje van de barbier op een boot bevestigd en in brand gestoken, zodat de

LINKS

Waterfeesten aan de brug in Lovendegem, 1950

klanten, die er nog in verbleven, hun vege lijf moesten redden door in het water te springen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd er een zeer groot Waterfeest georganiseerd met zwemmers uit verschillende gemeenten en waterpolo ten voordele van het Rode Kruis. Het laatste Waterfeest vond plaats in 1968, toen al zonder zwemmers omdat de vaart te vervuild was. Het werd het afscheid van een levendige wijk, de afbraak kon beginnen, de verbreding van het kanaal Gent-Oostende werd een feit. De laatste Lovendegemkermis aan de brug vond plaats in 1972, zoals gewoonlijk op de vierde zondag van september.

Het kanaal werd in de tweede helft van de 20ste eeuw aanzienlijk verbreed en is vandaag ter hoogte van Lovendegem geëvolueerd tot een van de belangrijkste economische slagaders voor de binnenscheepvaart.

LINKS
Kanaalfeesten In Zomergem, 2010

WATERFEESTEN IN BELLEM

Ook in Bellem (Aalter) werden er rond de Bellemse brug grote waterfeesten gehouden. De verhalen spreken tot op de dag van vandaag tot de verbeelding. Op de foto's is te zien wat voor een massale belangstelling deze feesten hadden. Het zag er letterlijk zwart van het volk. De halsbrekende toeren die de duikers vanop het befaamde 'paardje' uithaalden waren dan ook garantie voor sensatie.

Kanaalfeesten vandaag in Maldegem en Zomergem

De Waterfeesten van Lovendegem en Bellem mogen dan wel verleden tijd zijn, vandaag wordt er toch nog gefeest op en rond het water. Uniek zijn de Kanaalfeesten. Door een van de mooiste stukken natuur loopt een tweelingkanaal als een groen lint van Damme tot Maldegem. Daar scheiden het Leopoldkanaal en het Schipdonkkanaal zich en vervolgt de laatste zijn weg tot Zomergem. Langs de Blinker en de Stinker hebben burgers zich de laatste jaren verenigd om zich in te zetten voor het behoud van deze unieke streek zonder industrie of duwvaart. Op 22 en 23 mei 2010 vierden zij voor de derde keer de Kanaalfeesten om zo hun eis tot behoud van deze kanalen kracht bij te zetten. Het feest bestaat uit animatie voor groot en klein, concerten, een braderie en een feesttent. ■

VERDWENEN WIJKKERMISSEN

Naast feesten die verdwenen zijn omwille van een veranderde omgeving zijn er ook feesten die verdwijnen omdat de samenleving en de mentaliteit anders is dan vroeger. Denk bijvoorbeeld aan de vele wijkkermissen. Alleen al in Eeklo kon men twintig jaar geleden nog de volgende wijkkermissen bezoeken:

- Zandstraatkermis
- Raverschootkermis
- Buskermis
- Piccolokermis
- Prinsenhofkermis
- Kruiskenskermis
- Oostveldkermis
- Balgerhoekekermis
- Sint-Jozefskermis
- Kaaikermis

Nu zijn enkel de laatste twee nog actief, de rest is verdwenen. Vaak worden de hoge kosten van standgelden en elektriciteitsverbruik als oorzaken aangeduid, maar dat is

maar ten dele waar. Een gewijzigde levensstandaard en een andere mentaliteit liggen ook aan de basis van het verdwijnen van de wijkkermissen. Vroeger telde Vlaanderen talrijke buurtkermissen waar de wijkbewoners jaarlijks naar toe leefden. De organisatie van deze kermissen was in handen van de buurtverenigingen die in de wijken actief waren. Zij omkaderden het kermisgebeuren met activiteiten. Het doel van deze buurtverenigingen was dan ook om de mensen uit de buurt bij elkaar te brengen door de organisatie van socio-culturele activiteiten. Vandaag zijn deze buurtverenigingen grotendeels uitgestorven bij gebrek aan mensen die zich hiervoor willen inzetten. Elders worden dan weer nieuwe initiatieven opgericht. De maatschappij is immers altijd in evolutie.

BOVEN
De groep Penissario Rex luistert Piccolo-kermis op in Eeklo, 1976

VOLGENDE PAGINA
Waterfeesten aan de brug in Lovendegem, duiken van het houten paard, 1960

FOTOVERANTWOORDING

Binnencover: Gemeente Assenede
 p. 02: Archief vzw Vliet
 p. 06: Archief vzw Vliet
 p. 07: Foto Steven de Baere
 p. 08: Foto Steven De Baere
 p. 12: Anoniem via gemeente Knesselare
 p. 14: Collectie stadarchief Eeklo: ARA, RK 34.503
 p. 15: Collectie Staf De Roo
 p. 16: Foto Achiël Van Poecke - Collectie vzw Vliet
 p. 17: Archief vzw Vliet
 p. 18: Archief Gemeentebestuur Assenede
 p. 19: Archief vzw Vliet
 p. 20-21: Archief vzw Vliet
 p. 22: Collectie Orde der Manoesjkes Waarschoot
 p. 23: Collectie Orde der Manoesjkes Waarschoot
 p. 24: bovenaan: Gemeentebestuur Assenede
 p. 24: onderaan: Collectie Orde der Manoesjkes Waarschoot
 p. 25: bovenaan: Collectie Staf De Roo
 p. 25: bovenaan: Collectie Florent De Vreeze
 p. 26: Collectie Orde van d' Euzdre Veuze Maldegem
 p. 27: Collectie Florent De Vreeze
 p. 28: Foto Steven De Baere
 p. 29: Collectie Staf De Roo
 p. 31: Collectie Staf De Roo
 p. 32-33: Collectie Staf De Roo
 p. 34: Foto Freddy Van Daele en Marcella De Latter
 p. 36: Collectie Gerard Bauwens
 p. 37: Collectie Gerard Bauwens
 p. 38-39: Foto Steven De Baere
 p. 40: Foto Steven De Baere
 p. 41: Collectie Peter Laroy
 p. 42-43: Collectie Mariette Cosyn
 p. 44: Centraal Kerkbestuur Assenede
 p. 45: Centraal Kerkbestuur Assenede
 p. 46: Collectie Erfgoedcentrum Het Land van Nevele
 p. 47: Collectie Erfgoedcentrum Het Land van Nevele
 p. 48: Foto Steven De Baere
 p. 49: Foto Steven De Baere
 p. 50: bovenaan: Collectie Gerard Bauwens
 p. 50: onderaan: Centraal Kerkbestuur Assenede
 p. 51: bovenaan: Centraal Kerkbestuur Assenede
 p. 51: onderaan: Collectie Staf De Roo

p. 52-53: Centraal Kerkbestuur Assenede
 p. 54: Foto André Bollaert - Collectie Erfgoedcentrum
 Het Land van Nevele
 p. 55: Collectie Sint-Margriete Feestcomiteit
 p. 57: Collectie Pierlala Ursel
 p. 58: Collectie Staf De Roo
 p. 59: Collectie Pierlala Ursel
 p. 60: bovenaan: Collectie Pierlala Ursel
 p. 60: onderaan: Collectie Trees Laureyns
 p. 61: Collectie Staf De Roo
 p. 62: Collectie de Fietsende Clowns
 p. 63: Collectie Julien De Keyser
 p. 65: Collectie Julien De Keyser
 p. 66: Foto Steven De Baere
 p. 68: Foto Steven De Baere
 p. 69: Foto Steven De Baere
 p. 70: Foto Steven De Baere
 p. 71: Foto Jos Notteboom
 p. 72: Collectie Antoon De Vreese
 p. 74: Gemeentebestuur Zomergem
 p. 75: Collectie Staf De Roo
 p. 76-77: Collectie Medard Maenhout
 Binnencover: Gemeentebestuur Assenede

BIBLIOGRAFIE

INTERNET

- www.feestelijkvlaanderen.be
- www.reuzeninvlaanderen.be
- www.fenvlaanderen.be/html/docs/verschijnsel/intro.php
- achterdeschermenvan.hyves.nl/forum/2557383/N479/De_geschiedenis_van_de_kermis
- geschiedenisvanaalter.blogspot.com
- www.heiligen.net
- www.pierlala-ursel.be

ONUITGEGEVEN BRONNEN: ARCHIEVEN

- Gemeente Archief Lovendegem, F3 Notulen Schepencollege (4), 1836-1896
- Rijksarchief Gent, Oudburg 782
- Rijksarchief Gent, Lov. par. rek. 91

UITGEGEVEN BRONNEN: BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN

- BOLLAERT A., Donatus, de donderheilige, *Nevele*, 2010
- Land van de Woestijne, *Aalter*, jg. 31-33, 2008-2010
- LAROY P., Aalter in oude kranten, *Aalter*, 2009
- PILLE F., 'Eeklo onder protestants bestuur (1578 – 1583)', in: De Eeklose Dobbelgebakkene, jg. 13, 2004, nr. 1
- ROOIAKKERS G., 'Vieren en markeren: feest en ritueel', in: Dekker T., Roodenburg H. en Rooijackers G. (red.), *Volkscultuur. Een inleiding in de Nederlandse etnologie*, *Nijmegen*, 2000, p. 173-230
- STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, 1979
- THIJS A.K.L., 'Private en openbare feesten: communicatie, educatie en omgaan met macht (Vlaanderen en Brabant: 16de – midden 19de eeuw)', in: *Volkskunde*, jg. 101, 2000, nr. 2, p. 81-145
- TOP S., *Kalender van de Vlaamse feesten*, *Kapellen*, 1986
- TOP S., 'Feesten als cultureel erfgoed', in: *Volkskunde*, jg. 99, 1998, nr. 1, p. 40-47
- VAN GENECHTEN G. (Ed.), *Kermis, het spiegelpaleis van het volk*, *Leuven/ Gent*, 1986
- VAN HULLE M., 'Kleemkapel is 't mooiste bovenal'', in: *Het Nieuwsblad*, 24/07/2001
- GODSDIENSTIG EN HEEMKUNDIG ERFGOED WAARSCHOOT, nr. 1, 1981
- WERKGROEP GESCHIEDENIS VAN LOVENDEGEM, *Geschiedenis van Lovendegem*, *Lovendegem*, 2010
- WERKGROEP GESCHIEDENIS VAN SLEIDINGE, *Geschiedenis van Sleidinge*, *Eeklo*, 2006
- "KERKELIJK LEVEN IN GROOT-ASSENEDE", *Themanummer De twee Ambachten, Assenede*, jrg. 18, 2010, nr. 1

GETUIGEN

Franky en Saskia Simoen, Guido Herman, Ludwig De Meyere, Clement Van De Walle, Eric De Meyer, Stijn Claeys, Frans van den Bossche, Jenny Aers en Adrien Dhooghe.

Deze publicatie maakt deel uit van de reeks
Erfgoed Meetjesland van Erfgoedcel Meetjesland.

Met dank aan iedereen die een bijdrage deed of
meewerkte aan de realisatie van deze editie van
Erfgoed Meetjesland.

Meer lezen, verkooppunt zoeken, bestellen
en de andere edities leren kennen: surf naar
www.erfgoedcelmeetjesland.be, bel 09 373 75 96
of e-mail naar erfgoedcel@comeet.be.

E-expo over traditionele feesten in het Meetjesland
op www.erfgoedbankmeetjesland.be.

DE AUTEURS

Volkskunde Vlaanderen vzw

Volkskunde Vlaanderen werkt rond volkscultuur of
immaterieel erfgoed. Bij immaterieel erfgoed draait
het voor een groot deel rond alledaagse gewoonten,
gebruiken en tradities die we van de ene generatie op de
andere overdragen. Door die in te passen in ons leven
zetten we ze naar onze hand en herscheppen we ze
voortdurend. Deze kleine, dagdagelijkse gewoonten en
gebruiken én de voorwerpen die erbij horen, geven mee
vorm aan onze identiteit. Net daarom zijn ze belangrijk
om te bewaren.

www.volkskunde-vlaanderen.be

Maartje van der Laak – Cleio Historische Producties

Maartje van der Laak (14-06-1979) is historicus en auteur
van verschillende boeken. Zij is ook de oprichtster van het
historische onderzoeksbureau Cleio Historische Producties,
genoemd naar de muze van de geschiedschrijving. Cleio
werkt aan geïnspireerde en diepgaande projecten op maat.
Die projecten zijn heel divers, maar hebben één rode
draad: geschiedenis. Haar verbondenheid met het
Meetjesland en voorliefde voor feesten maakte dat
zij dit project met veel enthousiasme opnam.

www.cleio.be

